

Nr 3 September 2002 16. årgang

Syndrom

Medlemsblad for Arbeidsmiljøskaddes Landsforening
Tilsluttet Norges Handikapforbund

- *Undersøkelse blant løsemiddelskadde*
- *Bedre regelverk skal redusere kjemisk helsefare*
- *Utføre av boning*
- *Tinnitus*

Ekspedisjonssjef Therese Johnsen, Riksrevisjonen, foran skulpturen «Ektepar» i foajeen til Riksrevisjonens kontorer.

Syndrom

Medlemsblad for Arbeidsmiljøskaddes
Landsforening (A.L.F.)
Tilsluttet Norges Handikapforbund (NHF)

Adresse sentralt:

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening
Postboks 9217 Grønland, 0134 Oslo
Telefon 24 10 24 00
Telefaks 24 10 24 99

Kontaktperson i NHF:

Ellen Trondsen

A.L.F.s internettside:

home.no.net/lffl

Ansvarlige redaktør:

A.L.F. Hovedstyret

Sats og layout: Torill Older

Trykk: Allservice AS

Forsidefoto: Oddvar Petersen

ADRESSEOVERSIKT

A.L.F. HOVEDSTYRE:

Leder:

Lars Kristian Hille
Postboks 168, 4502 Mandal
Telefon 38 26 11 65
Telefaks 38 26 55 62
Mobil 91 30 88 73

Styremedlemmer:

Trond Nilsen
9060 Lyngseidet
Telefon 77 71 38 73
Telefaks 77 71 38 73
Epost trond_e_nilsen@hotmail.com

Oddvar Petersen
Bertramjordet 22, 1251 Oslo
Telefon 22 62 33 72
Mobil 91 82 74 28
Epost ns-elle@online.no

Sven Sørensen
Fredlyveien 20, 4848 Arendal
Telefon 37 01 09 32
Mobil 93 23 41 61
Epost svesoere@c2i.net

Unni Jensen
Bjørnebyveien 19 A , 7025 Trondheim
Telefon 72 55 98 01
Telefaks 72 55 98 01

Varamedlemmer:

Frode Steen Gunstensen
Moen , 6440 Elnesvågen
Telefon 71 26 50 82
Telefaks 71 26 50 82
Mobil 99 74 66 72
Epost frodegunstensen@c2i.net

Elsa Adler Kristiansen
Storgaten 16 , 3210 Sandefjord
Telefon 33 46 07 73

Jens Olav Sollie
Gamle Sandvigs vei 21
4816 Kolbjørnsvik
Telefon 37 01 11 25
Mobil 90 60 12 33

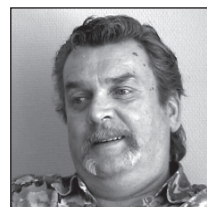
Innhold

Leder	3
Fra redaksjonen	4
Medlemsfordeler	5
Pressemelding	8
Arbeidstilsynet har ikke oversikt . . .	9
Undersøkelse blant løsemiddelskadde	12
Nytt fra lokallagene	14
Nye medlemmer	17
Bedre regelverk skal redusere kjemisk helsefare	18
Uføre av boning	19
Ja, det nytter å behandle løsemiddelskadde	20
Løsemiddelskader kan ikke helbredes, bare unngås . . .	22
Tinnitus	27
Rett til informasjon om kjemikalier	28
Verdt å vite	30
Hudkontakt med kjemikalier	31

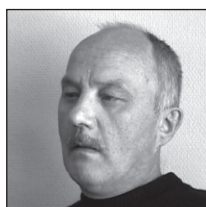
A.L.F.s hovedstyre

Leder Lars Kristian Hille
Medlem av fagrådet,
Økonomi - administrativt ansvar

Styremedlem Oddvar Petersen
Medlem av fagrådet,
Presse- og prosjektansvarlig

Styremedlem Trond Nilsen
Ansvarlig for A.L.F.s
hjemmesider Internett

Styremedlem Unni Jensen
Likemannsansvarlig, medansvar
i redaksjonskomiteen Syndrom

Styremedlem Sven Sørensen
Ansvarlig for lokallagskontakt

1. varamedlem Frode Steen Gunstensen
Leder for redaksjonskomiteen,
medansvarlig Internett

2. varamedlem Elsa Adler Kristiansen
Likemannskontakt

3. varamedlem Jens Olav Solli
Lokallagskontakt

Lars Kristian Hille

Vi har gjort et veivalg

I alt 17 representanter fra hele landet var samlet i Oslo til et historisk ekstraordinært årsmøte i Landsforeningen for Løsemiddelskadde.

Eneste sak på dagsorden var navneskifte fra Landsforeningen for Løsemiddelskadde (LFFL) til eventuelt Arbeidsmiljøskaddes Landsforening, forkortet A.L.F.

Alle representantene fikk luftet egne og sine respektive lokallags meninger om saken. I forkant forelå resultatet av hovedstyrets spørreskjema til våre medlemmer med et resultat som vanskelig kunne overses. Av 165 innkomne svar var 122 for forslaget til et navneskifte, 31 var for navneskifte men ikke enig i selve navnet og 9 var i mot et navneskifte mens 3 sedler ble forkastet.

Resultatet av avstemningen under ekstraordinært årsmøte ga heller ingen rom for tvil om hva vi bør gjøre for å komme oss videre fremover; 16 for og en mot.

Men det er selvsagt at et navneskifte setter mange følelser i gang hos våre medlemmer og ikke minst fra alle de som helt fra starten av har stått på for saken og LFFL. Vi har alle i fellesskap valgt å fremstå som en

inkluderende forening for alle verdifulle mennesker som vil komme i fokus når vår historie en gang skal skrives og som er gull verdt i vårt videre arbeid.

Men hva er det egentlig vi har gjort? Vi har i fellesskap valgt å fremstå som inkluderende for alle som tilhører vår store gruppe av yrkesskadde, og antagelig også laget en inkluderende forening for svært mange av våre egne medlemmer. Det er ingen hemmelighet og ganske solid bevist at svært mange med diagnose løsemiddelskade på ingen måte er løsemiddelskadde, men kjemisk arbeidsmiljøskadde.

Jeg har nevnt før at siktemålet på relativt kort sikt var å legge ned Landsforeningen for Løsemiddelskadde, rett og slett fordi alle var overbevist om at de ødeleggende løsemidlene var på vei ut av vårt arbeids- og dagligliv og foreningen kunne legges ned når de siste skadde etter dette var tatt hånd om. Men dessverre, slik er det ikke blitt. Tvert om så skades flere og flere innen industri, næringsliv, offentlig sektor og i hjemmene. Det er helt utrolig at våre myndigheter, politikere og de orga-

ner som skulle sørge for at vi ble spart for dette, totalt er fraværende når det gjelder disse problemer.

Sett i forhold til dødstallene i trafikken og de tiltak som dette utløser, skulle man tro at ett femdobbel så stort årlig dødstall på grunn av kjemisk påvirkning skulle utløse en enorm kampanje for å få bukt med dette. Men faktum er at nesten ingenting skjer og da blir det vår store utfordring fremover å gjøre noe med dette.

Blant Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F) mange viktige oppgaver er tilrettelegging for et aktivt og målrettet informasjonsarbeid for å øke motivasjonen og forståelsen for et bedre helse, miljø og sikkerhetsarbeid i bedrifter og institusjoner hvor dette er nødvendig.

Vi MÅ få slutt på den uhemmede bruken av helseskadelige kjemiske og organiske løsemidler og giftstoffer og få erstattet disse i.h.t. substitusjonsplikten. Vi MÅ også få til et system som gjør at de som er skadet blir tatt hånd om på en skikkelig måte. Dette må være vårt fremtidige veivalg!

Frode Steen Gunstensen

Kjære lesere av Syndrom

Vi er nå inne i en ny sesong med foreningsarbeid med de utfordringer, arbeidsoppgaver og samhold dette fører med seg.

Det vil bli en spennende høst, ikke minst på grunn av at laget har gjort et navnebytte.

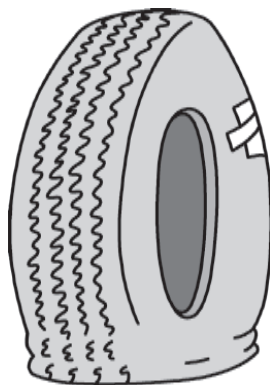
Vi står overfor utfordringen det er å inkludere andre grupper med arbeidsmiljøskader. Redaksjonen vil ønske disse nye gruppene hjertelig velkommen til A.L.F.

Redaksjonen håper at alle får en fin tid fremover med mye fellesskap i lokallagene!

Disse har mange arbeidsoppgaver, men den viktigste delen er å få til et godt fellesskap for medlemmer og hjelpe hverandre gjennom vanskelige tider.

Noen av lagene vet vi er ute på turer, redaksjonen håper på å få mange fine reportasjer om dette. Dette kan være en inspirasjon til andre lokallag om å ta lignende turer.

Alle erfaringer på godt og vondt fra lokallagene vil være fint å få inn i medlemsbladet vårt.

Den informasjon som det enkelte lokallag sitter inne med kan være viktig for andre å få kjennskap til.

Alt trenger ikke gå på felgen når det er hjelp å få. Det finnes muligheter for å få hjulene til å rulle. Det er viktig å se mulighetene, ikke begrensningene.

Stress ned og ta deg tid til å leve – ikke bare eksistere. Tenn et lys, stirr inn i flammene, la tankene fare og opplev gleden ved roen og stillheten.

Hilsen Frode

Advokatfirma **Roger Foyn** MNA

- **Yrkesskader**
- **Pasientskader**
- **Trafikkskader**
- **Strafferett**
- **Familie arv/skifte**

Tollbugt 24, 0157 Oslo

Telefon: 22 42 59 20

Telefaks: 22 42 62 12

Rådm. Halmrasts vei 18 (Gågata)

1337 Sandvika

Telefon: 67 55 02 65

Telefaks: 67 54 81 01

E-post: rogfo@online.no

Medlemsfordeler

Rabattavtale med oljeselskapene Esso, Statoil og hydro Texaco.

Ved å kontakte NHFs medlems-service på telefon 22 17 02 55 får du tilsendt søknadsskjema om kort for NHF-medlemmer hos disse oljeselskapene.

Statoil

25 øre per liter bensin og diesel på pumpepris direkte på faktura. 2% på smøringsolje, 15 øre på fyringsolje og parafin, 2% på leiebilpris, 2% på vask, 2% på kiosk og øvrige varer. Rabatt gis som Domino-poeng.

Hydro Texaco

30 øre per liter bensin på pumpepris.

Esso

30 øre per liter bensin på listepriis.

AVIS - Bilutleie

Avtale om leiebiltjenester mellom NHF og Avis bilutleie.

Avtalen gjelder person-, kombi- og varebiler og minibusser. AVIS har biler med automatgir (stasjonsvogn m/automatgir og m/håndgass). Det finnes bil med venstre pedal (kan monteres raskt av og på).

AVIS har 15 stk 9-seters kombibiler. De har løs rampe som følger med. I disse bilene kan en ta ut midterste seterad, og det er plass til en rullestol. Det er da 6 seter igjenn.

Rabatt for NHF-medlemmer:

15% på AVIS lokaltilbud, week-end-, sesong- og månedstilbud. 25% på AVIS standardpriser.

Forsikringstilbud i Gjensidige

Norges Handikapforbund har forhandlet fram nye og meget gunstige forsikringsordninger i Gjensidige for

medlemmene. Vi mener avtalen, som trådte i kraft 1. mars 1998, gir det enkelte medlem store fordeler som man nå kan dra nytte av. I bunnen av avtalen ligger det politiske målet; å få til en livsforsikringsordning for mennesker med funksjonshemninger.

Livsforsikring

Vi er følgelig mest fornøyd med at funksjonshemmede gjennom en avtale med Gjensidige gis mulighet til å tegne en god livsforsikring for 1.200 kroner per år. Utbetalingsbeløpene varierer etter alder og risikoklasse.

Skadeforsikring

Norges Handikapforbund har også forhandlet fram betydelige rebatter for NHF-medlemmer på skadeforsikringer. Tilbudet omfatter alle ordinære private skadeforsikringer og gir prisrabatt fra 10 - 14 % avhengig av kundeforholdets varighet.

Medlemmer som allerede er kunde i Gjensidige vil automatisk få NHF-rabatten ved første hovedforfall etter 1. oktober 1998 hvis de melder fra om at de er medlemmer i NHF.

Ring Gjensidige gratis grønt nummer 800 40 019 for nærmere opplysninger og tilbud.

Medlemmer av Norges Handikapforbund har fått tilsendt brev og brosjyrer om forsikringsordningene.

Rabattavtale med Norges Automobil-Forbund (NAF)

NHF-medlemmer kan oppnå redusert medlemskontigent i NAF.

Hovedmedlemskap

- Inkluderer Veitjeneste

Inneholder alle kjente medlemsfordeler og inkluderer i tillegg NAF

Veitjeneste med 0 kroner i egenandel. Ordinær pris 625 kroner. Redusert kontigent 485 kroner.

Basismedlemskap

Inneholder alle kjente medlemsfordeler – unntatt Veitjenesten. Ordinær pris 420 kroner. Redusert kontigent 280 kroner.

Det finnes også andre medlemskategorier, kontakt NAF Medlemsinformasjon på 810 00 606 eller bruk Internett: www.naf.no.

«Norge på kryss og tvers» – Tilgjengelighetsguiden

I tilgjengelighetsguiden kan du velge blandt 1.050 reisemål i Norge. Guiden er med bruker- og lesevennlig, med tydelige symboler og tegn.

NHF-medlemmer får boka gratis, ved å henvende seg til Medlemservice. Boka er trykket i et opplag på 10.000, og er forbeholdt egne medlemmer. Den er ikke for salg.

«Fergesamband i Norge»

En oversikt over tilgjengelighet på fergesamband. Heftet er gratis for medlemmer i NHF. Kontakt medlemservice for tilsendelse av guiden.

Medlemskontigent må være betalt for å kunne benytte seg av NHFs medlemsfordeler!

Kontakt Medlemservice dersom du er medlem og få tilsendt nærmere informasjon.

Spørsmål?

Kontakt: Medlemservice på telefon 24 10 24 00 eller NHF, Postboks 9217 Grønland, 0134 Oslo.

GENERALSEKRETÆRENS INNSTILLING: Styrebrev

Sakens navn: **Navneendring: Landsforeningen for Løsemiddelskadde**

Til behandling i: **Styrebrev Sentralstyret** Som sak nr.: **SS 051/02**

Behandlingsdato: **27. august 2002** Gradering: **Offentlig**

Tidligere behandlet i: Som sak nr.:
Saksbehandler: **Arnstein Grendahl** Skrevet den: **5. september 2002**

Kopier sendt: Arkiv nr.:

Tidligere vedtak:

Som vedlegg følger:

Vedtaksforslag: **Sentralstyret godkjenner navneendringen fra Landsforeningen for Løsemiddelskadde til Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (j.fr. § 1 i foreningens vedtekter).**

Saksframstilling:

Landsforeningen for Løsemiddelskadde (LFFL) har gjennomført en prosess med formål å endre navn på landsforeningen. Årsaken til navneendringen er først og fremst ønsket om en tydeliggjøring og utvidelse av målgruppe slik at foreningen på en bedre måte favner bredden i arbeidslivet og blir en mer inkluderende organisasjon for alle yrkesutøvere som har – eller står i fare for å bli rammet av en skade eller sykdom relatert til sin yrkesaktivitet. Foreningen har med andre ord utvidet målgruppe til også å gjelde kjemiske og biologiske stoffer foruten de mer tradisjonelle løsmidler. Selv om også dagens formål for foreningen favner andre miljøskadde i tillegg til løsemiddelskader, vil en navneendring medføre en sterkere tydeliggjøring av målgruppa.

På et ekstraordinært årsmøte i LFFL onsdag 21. august ble det besluttet at foreningens navn endres til Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (ALF). Vedtaket ble fattet mot 1 stemme. I forkant av årsmøtet gjennomførte også landsforeningen en medlemsundersøkelse hvor alle medlemmene fikk muligheten til å ytre sin mening om en evt. utvidelse av målgruppe og navneendring. Noe i underkant av 200 medlemmer svarte og 88 % av disse var positive til endringen. Kan med andre ord si at landsforeningen har gjort en grundig jobb i forkant av vedtaket og at vedtaket er tuftet på medlemmenes involvering.

Sentralstyret skal i følge NHFs lover § 4-2 og § 28-2 godkjenne landsforeningenes vedtekter. Som følge av vedtaket i ekstraordinært årsmøte må det foretas en revisjon av vedtektene i landsforeningen. Dette vil bli gjennomført av landsforeningen i forbindelse med første ordinære årsmøtet på våren 2003. I denne omgang dreier endringen seg kun om navn. Dette for at landsforeningen kan markedsføre seg mot en bredere målgruppe i høstens vervekampanje.

Generalsekretæren ser ingen betenkeligheter med å godkjenne denne navneendringen.

Saken blir behandlet som styrebrev i og med at foreningen er avhengig av sentralstyrets godkjennelse før første ordinære sentralstyremøte i oktober.

PROTOKOLL

SENTRALSTYRET

Styrebrev 27. august 2002

Tilstede fra sentralstyret:	Forbundsleder <i>Gunnar Brvik</i> Nestleder <i>Gunnleif Krogstad</i> Styremedlem <i>Lisbeth Tanum</i> Styremedlem <i>Anne Floeng Svendby</i> Styremedlem <i>Toril Heggen Munk</i>	Styremedlem <i>Anne-Berit Kolås</i> Styremedlem <i>Ellen Foss heim</i> Styremedlem <i>Jarulf Guvåg</i> Styremedlem <i>Kåre Vetland</i> varamedlem <i>Torill Kvåle Eriksen</i>
Tilstede fra administrasjonen:	Leder organisasjonsavdelingen Arnstein Grendahl	
Gjester og observatører:	NHFUs leder Remi Johansen	

Saken ble behandlet som styrebrev.

TIL BEHANDLING FORELÅ FØLGENDE SAK:

SS 051/02 Navneendring: Landsforeningen for Løsemiddelskadde

Det forelå saksutredning fra generalsekretæren datert 26. august 2002 med forslag til følgende vedtak:

«*Sentralstyret godkjenner navneendringen fra Landsforeningen for Løsemiddelskadde til Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (j.fr. § 1 i foreningens lover).*»

Saken ble behandlet som styrebrev i form av e-mail datert 26. august 2002 fra forbundslederen til sentralstyrets faste medlemmer. Samtlige styremedlemmer har gjennom e-mail til forbundslederen sluttet seg til generalsekretærens vedtak.

Vedtak: Sentralstyret slutter seg enstemmig til generalsekretærens forslag til vedtak.

Oslo, den 29. august 2002

Arnstein Grendahl
Leder organisasjonsavdelingen

Pressemelding

Landsforeningen for Løsemiddelskadde endrer navnet på foreningen til Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F)

På et ekstraordinært årsmøte i Landsforeningen for Løsemiddelskadde, LFFL, ble det besluttet at foreningens navn endres til **Arbeidsmiljøskaddes Landsforening** fork. til **A.L.F**. Foreningens struktur vil bli lagt om, slik at den på en bedre måte favner bredden i arbeidslivet og blir en mer inkluderende organisasjon for alle yrkesutøvere som har eller står i fare for å bli rammet av en skade eller sykdom relatert til sin yrkesaktivitet.

Foreningen som ble stiftet i 1985, er landsdekkende og vil ha som hovedformål å ivareta interessene til alle personer med ervervede arbeidsmiljøskader, samt deres pårørende.

- Vi har et klart ansvar ovenfor våre medmennesker med ulike helseproblemer relatert til utøvelse av sine yrker. Vårt arbeid bygger på at alle mennesker har samme grunnleggende behov og at alle mennesker er likeverdige. På bakgrunn av dette aksepterer vi ikke at sykdom eller skader skal resultere i økonomiske eller sosiale ulikheter. Alle slike sykdommer og skader - enten de er forårsaket av løsemidler, kjemiske eller biologiske stoffer – resulterer i det samme komplekse av utredninger, diagnostisering og oppfølging.

Det er vår klare plikt som likestilte å tilby våre ressurser og erfaringer til de som har behov for samhörighet og hjelp fra andre personer med tilsvarende lidelser til å mestre sin situasjon. Blant Arbeidsmiljøskaddes Landsforening mange andre viktige oppgaver, er å tilrettelegge for et aktivt og målrettet informasjonsarbeid for å øke motivasjonen og forståelsen for et bedre helse, miljø og sikkerhetsarbeidet i bedrifter hvor dette er nødvendig, sier hovedstyremedlem og presseansvarlig for A.L.F, Oddvar Petersen.

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening er tilsluttet Norges Handikapforbund og teller i dag ca. 1000 medlemmer. Medlemskapet er åpent for alle med ulike former for arbeidsmiljøskader, deres pårørende og andre interesserte.

*Kontaktperson: Oddvar Petersen
Bertramjordet 22
1251 Oslo
Tlf: 22 62 33 72
E-post: helseskader@nhf.no*

Arbeidstilsynet har ikke oversikt over hvilke farlige kjemikalier som blir brukt i arbeidslivet

Dette går fram av Riksrevisjonens rapport (Dokument nr. 3:9 2001-2002) om myndighetenes kontroll med helse og miljøfarlige kjemikalier. Stortinget fikk overlevert rapporten 28. juni og den ventes å bli fremmet til høring i november.

Tekst og foto: Oddvar Petersen

Riksrevisjonens undersøkelse har tatt utgangspunkt i stortingsdokumenter og gjeldende lov og regelverk på kjemikalieområdet. Målet med revisjonen har vært å undersøke hvordan myndighetene håndterer utfordringene knyttet til utslipp og bruk av helse- og miljøfarlige kjemikalier, sier ekspedisjonssjef Therese Johnsen i Riksrevisjonen til Syndrom.

Arbeidstilsynet har i liten grad oversikt over bruken av kjemikalier som utgjør en kjemisk helsefare i arbeidslivet.

Det er store utfordringer knyttet til å identifisere aktuelle produkter, og kartlegge helse- og miljørisiko på arbeidsplasser og i dagliglivet. Dette danner bakteppet for Riksrevisjonens undersøkelse.

Arbeids- og administrasjonsdepartementet opplyser at de har igangsatt et evaluerings- og utviklingsprosjekt for Arbeidstilsynet. Riksrevisjonen forutsetter at Arbeidstilsynet i dette arbeidet tar tak i de faglige utfordringene som gjelder bruk av helseskadelige kjemikalier i arbeidslivet, fortsetter Therese Johansen.

- Også når det gjelder kontrollen med bruken av plantevernmidler konkluderer Riksrevisjonen at landbruksmyndighetene i svært liten grad har hatt oversikt over den faktiske bruken av denne typen kjemikalier. Riksrevisjonens vurderinger vedrørende kontroll av helseskadelige plantevernmidler viser dette, sier Therese Johnsen.

Årlig fører kjemikalier til ca. 3000 akuttforgiftninger i Norge. Antall kroniske helseskader og langtidsvirkninger slik som kreft, forandringer i arvestoffet og reproduksjonsskader som skyldes helse og miljøfarlige kjemikalier, er meget vanskelig å tallfeste.

Årsakssammenhengene er kompliserte og antas å være et samspill mellom både arvelige faktorer og miljøfaktorer.

I følge analyser utført av Arbeidstilsynet kan **1300 dødsfall, 1600 sykehusinnleggelser, 1.2 millioner fraværsdager og 6850 trygdetilfeller årlig relateres til kjemikalier og helseskadelige stoffer i arbeidslivet.**

Bruken av kjemikalier er tett knyttet til produksjons- og forbruksmønsteret i samfunnet. Det er en generell økning i bruken av helseskadelige stoffer og kjemikalier, og det kommer stadig nye stoffer og produkter på markedet. Statens forurensningstilsyn, SFT, anslår at det i Norge finnes ca. 8 000 – 10 000 stoffer fordelt på ca. 50.000 produkter viser rapporten fra Riksrevisjonen.

- Det er helt klart at strategien som Arbeidstilsynet så langt har valgt, er at man ikke går inn på å fjerne farlige stoffer og erstatte disse med mindre farlige i henhold til substitusjonsplikten, men at man har gått inn på å pålegge virksomhetene at man skal ha godt verneutstyr, og at man skal beskytte seg mot enhver kjemisk helsefare. Man skulle gjerne se hvordan det fungerer i praksis,

Ekspedisjonssjef i Riksrevisjonen, Therese Johnsen, sier at hun trodde Arbeidstilsynet ville kommet bedre ut i undersøkelsen.

men sånn er det ikke, sier Therese Johnsen.

Man har jo mange tilfeller hvor verken arbeidsgiver eller ansatt er informert om skadevirkninger fra et bestemt stoff og da er det jo vanskelig å vite når man skal ta forholdsregler. En del kjemikalier blir betraktet som «uskyldige», men har allikevel helseskadelige virkninger, som for eksempel Isopropanol. Vi vet om tilfeller hvor til og med hovedverneombud ikke har kunnskaper nok, verken om tilgjengelig produktbeskrivelse eller vernetiltak og langt mindre om langtidseffekter ved bruk av dette stoffet.

- Ja, det er noe i det du forteller der, sier Therese Johnsen.

Undersøkelsen vår viser at det kun var 2 av 13 distrikter i Arbeidstilsynet som har en eller annen oversikt over bruken av helseskadelige stoffer og kjemikalier i ulike bransjer som er innenfor deres ansvarsområde.

Hvis man ikke vet hvilke stoffer som brukes innenfor et ansvarsområde,

så kan de jo heller ikke være på jakt etter dem. Som jeg har vært inne på og som jeg tror ikke er god nok strategi, er at man liksom skal kunne ikle seg verneutstyr, tilstrekkelig til å beskytte seg mot alle slags helseskadelige stoffer og kjemikalier. Dette eksemplet ditt med Isopropanol viser det.

Den manglende oversikten som Arbeidstilsynet har over bruken av ulike helseskadelige stoffer, i ulike bransjer, samt at de sier at de har lite fokus på det i sine kontroller, gjør jo da sannsynligheten stor for at man utsettes for helsefare uten at man er klar over det.

Hvordan ville Riksrevisjonen ha sett på at man innførte en bestemmelse om registrering av innkjøp og bruk av helseskadelige stoffer? Ikke bare for å kunne følge opp bedriften, men også være til hjelp i ettertid for leger og spesialister og ikke minst for pasienter under utredning, som ofte har store problemer med å huske hvilke stoffer som har vært benyttet.

- Vi har vel ikke noe sånn spesielt syn på det, men dette er vel Produktregisterets jobb, er det ikke det. Jeg er ikke så sikker på at ikke produktkontrollloven dekker noe av det du etterspør, fordi at det har noe med substitusjonsplikten å gjøre, at man skulle kunne erstatte stoffer med andre som er mindre farlige, som vi var inne på tidligere. Dette er noe Arbeidstilsynet ikke følger opp. Man skal også kunne ha oversikt over disse stoffenes innhold og merking, og at de gjennom produktkontrollloven, Produktregisteret og Statens forurensningstilsyn (SFT) skal kunne føre tilsyn med produkter med kjemiske egenskaper.

Men det er klart at da må Arbeidstilsynet følge opp og kontrollere i forhold til de ulike kjemiske stoffer. Man må ha kunnskap om det og kompetanse til det, sier Therese Johnsen.

- Videre er det slik at de vanlige inspektørene, som foretar hoved-

inspeksjonene, har ofte liten eller ingen kjemisk utdanning utover den de får på de interne kursene i Arbeidstilsynet. De sier at dette skal økes og at de skal få oppfølgingskurs i kjemiske stoffer.

Ellers, så har Arbeidstilsynet en del kjemikere bak som er yrkeshygienikere, men de hadde flere på slutten av 70-tallet enn i begynnelsen av 80-tallet, og at det har vært en nedbygging på 90-tallet. Dette gjelder også arbeidsmedisinere og de har for så vidt god kompetanse, fortsetter Therese Johnsen.

Arbeidstilsynet har en del virkemidler, deriblant politianmeldelse av en bedrift som bryter lovverket. Jeg har inntrykk av at Arbeidstilsynet er tilbakeholden med å ta i bruk slike virkemidler, for ikke å skade bedriften økonomisk eller at de skal utgjøre en trussel mot arbeidsplassene.

- Mange av de helseskadelige kjemikalierne går jo inn som et bittelite element i mange stoffer, slik at det ikke er så lett å ha oversikt over hva som er brudd på loven. Jeg tror at det er et juridisk spørsmål hvis eller når slike saker dukker opp, forklarer Therese Johnsen.

Det er veldig få av sakene som har tilknytning til bruk av kjemikalier, for eksempel dårlig bruk av verneutstyr som fører til politianmeldelse. I den perioden vi har undersøkt, så var det 11 tilfeller av politianmeldelse fra Arbeidstilsynets side, sier Therese Johnsen.

- Dette skyldes igjen, som jeg har nevnt tidligere, at Arbeidstilsynet har dårlig oversikt over helsefarlige kjemikalier og dette gir seg utslag igjen over hva som bør medføre politianmeldelse. Dårlige kunnskaper gir jo heller ikke den faglige tryggheten for å gå til anmeldelse. Jeg tror det er mer det, enn at man tenker på virksomhetene.

Er Riksrevisjonen overrasket over de nedslående resultatene denne undersøkelsen har vist?

- Nei, det er de ikke, ellers hadde vi ikke gått inn her. Jeg ville trodd at Arbeidstilsynet ville ha kommet bedre ut. Vi gjennomførte jo en større revisjon mot Arbeidstilsynet for et par år siden, som gikk på kontrollvirksomheten og oppfølging av pålegg generelt. Den gang var det ikke kjemikalier spesielt, men all kontrollvirksomhet.

Så jeg er overrasket over at de ikke hadde mer risikobasering og bedre oversikt over kjemikaliebruken og at de kanskje var mer opptatt av dette med å få byttet ut helsefarlige stoffer med andre mindre helsefarlige stoffer.

For dette er en bestemmelse nedfelt i arbeidsmiljølovens § 11, så det var overraskende, sier Therese Johnsen.

Hva synes Riksrevisjonen om vår forening som har som mål å ivareta de skaddes interesser og å informere og motivere til at yrkesutøvere tar dette med bruk av helseskadelige stoffer mer alvorlig? Burde vi ha vært mer på banen?

- Riksrevisjonen er en meget spesiell organisasjon. Vi mener ikke noe særlig om noe som helst, unntatt det vi undersøker, og da undersøker vi i forhold til Stortingsvedtak og forutsetninger.

Vi ser da på om vedtakene er fulgt opp og om forvaltningen er effektiv i forhold til det å bruke statens midler på en effektiv måte og å forvalte skattebetalernes penger.

Konklusjonen i rapporten når det gjelder Arbeidstilsynet, synes vi at de kan gjøre en bedre jobb når det gjelder kontroll og oppfølging av helsefarlige kjemikalier og stoffer i arbeidslivet. Videre at man nok kan vurdere de strategiene man har, om de er riktige i forhold til lovens intensjoner.

Det er dette med at man skal skifte ut helsefarlige stoffer dersom det er mulig, og at man i større grad skal risikobasere tilsynene, at man skal ha bedre oversikt over bruken av helsefarlige stoffer i ulike bransjer

og at man skal ha bedre kompetanse, slik at man skal være sikre i forhold til å vurdere riktige reaksjonsmidler og reaksjonsform overfor virksomheter som bryter loven og som utsetter arbeidstakere for helsefare.

Arbeidsmiljøskaddes Landsforeningen har erfaringer med at det er svært mange pasienter som ikke får den undersøkelsen de burde ha og i tillegg så er det uholdbar lang ventetid. Vi har også inntrykk av at det er dårlig ekspertise i Norge og mange leger drar konklusjoner for tidlig, som ofte er uriktige. A.L.F. mener at helsevesenet bør ta tak i dette før den lille ekspertisen vi har her i landet går til grunne. Det må jo være eksperter til å utdanne nye eksperter. Har Riksrevisjonen tenkt seg å se på den delen som går på utredning av folk som har pådratt seg varige skader p.g.a. arbeid med helseskadelige stoffer og kjemikalier? Hvordan de blir fulgt opp i samfunnet og hvordan tilbudet er med hensyn til spesialister innenfor arbeidsmedisin og nevropsykologi?

- Nei, ikke dette, svarer Therese Johnsen. Riksrevisjonen ser jo på sånn type problematikk i forhold til statens utgifter innenfor syketrygd, stønader og pensjoner. Vi har jo gjennomført noen undersøkelser der, men har ikke hatt det fokusert. Problemet er jo at staten betaler en stor del av disse utgiftene og ikke virksomhetene. Dette høres jo mer ut som et forskningsvedlegg for Riksrevisjonen.

Antallet uføretrygdede har økt og det relativt mye blant yngre mennesker. Og i tillegg øker jo også blant annet antall sykmeldte og sykepengeutbetalingene. Riksrevisjonen leverte denne rapporten like før sommerferien og Stortinget skal antagelig behandle den i en høring i november. Kanskje de tar en åpen høring på dette hvis du får fremlagt foreningens kunnskaper om problematikken rundt dette emnet, avslutter ekspedisjonssjef Therese Johnsen i Riksrevisjonen.

Arbeids- og administrasjonsdepartementets bemerkninger til Riksrevisjonens utkast til dokumentet

«Jeg har merket meg at Riksrevisjonen i sine bemerkninger fremholder at aktuelle målsettinger og tilhørende rapportering om Arbeidstilsynets måloppnåelse er vurdert i forhold til arbeidsmiljøloven og etatens egne mål, og at det derfor ikke anses å være grunnlag for de innvendinger som fremgår av Arbeids- og administrasjonsdepartementets uttalelse til rapportutkastet.

Jeg antar at dette innebærer at departementets forslag til endringer ikke er fulgt opp i den endelige rapporten. Jeg har ingen ytterligere innvendinger ut over det som er fremført i departementets brev av 6. mai og tar Riksrevisjonens bemerkninger og beslutning om å fremlegge rapporten i denne formen til etterretning.

Riksrevisjonen har for øvrig følgende bemerkninger til Arbeidstilsynets oppfølging på kjemikalieområdet:

1. Arbeidstilsynet har i mindre grad oversikt over bruken av kjemikalier som forårsaker kjemisk helsefare i arbeidslivet, og det stilles spørsmål ved denne praksis i tilstrekkelig grad ivaretar hensynet til arbeidsmiljølovens bestemmelse om å erstatte helsefarlige kjemikalier.
2. Det er store ulikheter mellom tilsynets distriktskontorer når det gjelder bruken av egnete metoder for å vurdere risiko, og et flertall av distriktene opplyser at de ikke har tilfredsstillende oversikt over aktuelle risikofaktorer. Det stilles derfor spørsmål ved om hensynet til kjemisk helsefare er tilfredsstillende ivare tatt som ledd i kontrollvirksomheten.

Som et fellestrekk ved tilsynsetatens kontrollvirksomhet pekes det videre på at svært få virksomheter som bryter regelverket gis særlig oppfølging fra myndighetenes side, og at politianmeldelser kun skjer unntaksvis. Riksrevisjonen har merket seg at departementene ønsker å styrke oppfølgingen av alvorlige regelbrudd.

Jeg ser positivt på, og har merket meg Riksrevisjonens påpekning av de faglige utfordringer som er nevnt under pkt. 1 og 2 ovenfor.

Departementet har igangsatt et kombinert evaluerings- og utviklingsprosjekt knyttet til Arbeidstilsynets organisering og virksomhet. Prosjektet skal belyse hvor godt rustet og egnet Arbeidstilsynet er til å møte de store utfordringene på arbeidsmiljøsektoren fremover, og hva som ev. er viktige omstillings- og utviklingsbehov for sektoren fremover.

Viktige rammebetingelser for dette prosjektet vil bl.a. være Riksrevisjonens resultatanalyse av Arbeidstilsynet, jf. Innst. S. Nr. 187 (1999 – 2000) fra Stortingets kontroll og konstitusjonskomité, samt redegjørelse for Stortinget 24. januar i år om modernisering, effektivisering og forenkling av offentlig sektor. Riksrevisjonens bemerkninger om Arbeidstilsynets oppfølging knyttet til kjemisk helsefare i arbeidslivet vil også bli spilt inn i dette arbeidet.»

Kilde: Riksrevisjonens dokument nr. 3:9 (2001 – 2002)

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening er meget betenkt over hva utfallet av omstillingen og den videre utviklingen vil bli. Arbeidstilsynet har jo eksistert i ca. 100 år, og man har ikke kommet lengre enn at man oppnår stor kritikk på sine mangelfulle kunnskaper.

Red.anm.

Undersøkelse blant løsemiddelskadde

Sveinung Tornås, psykolog og leder av Kognitiv Rehabiliteringsenhet Sunnaas Sykehus og Jan Magne Krogstad, nevropsykolog ved KReSS

Dette er en kortversjon av en lengre artikkel. Hele artikkelen finner du på hjemmesiden til A.L.F.

Bakgrunn

Bakgrunnen for prosjektet «Undersøkelse blant løsemiddelskadde» var et ønske fra Landsforeningen for Løsemiddelskadde (LFFL) i Norge om å kartlegge hvilke problemer og behov løsemiddelskadde og deres pårørende opplever i sin hverdag. Denne kunnskapen skulle inngå som viktig og nødvendig informasjon ved utforming av et framtidig rehabiliteringsopplegg for løsemiddelskadde.

I Norge har det vært få systematiske behandlingstilbud for mennesker med løsemiddelskader. Tidlig på 70-tallet fantes det et behandlingstilbud i tilknytning til Jotuns fabrikker. Utover dette er man ikke kjent med noen omfattende tilbud.

Behandlingsapparatets innsats har først og fremst vært rettet mot diagnostisering; avklaring av hvorvidt det foreligger en hjerneorganisk løsemiddelskade eller ikke.

Initiativet til undersøkelsen kom fra et lokallag i LFFL v. Sigmund B. Erfjord. Han utarbeidet førsteutkastet til spørreundersøkelsen. Fagrådet i LFFL søkte og fikk midler fra Helse og Rehabilitering for et 2-årig prosjekt, periodene 2000 og 2001.

Nevropsykolog Jan Magne Krogstad (medlem i fagrådet) ble prosjektansvarlig, og psykolog Sveinung Tornås ble prosjektleder. Selve undersøkelsen ble gjennomført av psykologistudentene Frøydis Hellem og Thomas Mengshoel.

Spørreskjemaet ble sendt til alle de 819 medlemmer i LFFL. Pårørende fikk egne spørreskjemaer. Innholdet i disse overlappet mye med de som de løsemiddelskadde fikk. 354 besvarte spørreundersøkelsen. Noen av disse var interessedlemmer og noen besvarelser var meget mangelfulle. Vi hadde derfor igjen 288 besvarte spørreskjemaer.

Undersøkelsen inneholdt spørsmål om en rekke forskjellig forhold som: alder, kjønn, sivilstatus, løsemiddelskaden, arbeidsforhold og arbeidsmiljø, økonomi og forsikring og behandling i helsevesenet. Man ble også bedt om å besvare flere ulike spørreskjemaer om subjektive plager, psykiske problemer, kontakt med familie og venner og tilfredshet med livet.

Hvem har svart?

Et flertall av de som svarte var menn, og de fleste var gift. Gjennomsnittsalderen var 58 år, og de fleste hadde ca 10 års utdanning. Et flertall av de som svarte hadde en diagnostisert løsemiddelskade. Noen hadde vært til utredning men ikke fått en diagnose og andre var under utredning nå. Et fåtall mente de hadde en løsemiddelskade, men hadde ikke vært utredet.

Det var stor variasjon med hensyn til hva slags arbeid den enkelte hadde hatt, men et flertall hadde arbeidet som malere, bil- eller båtlakkerere, på bilverksted eller med renhold. Mange hadde også arbeidet innenfor grafisk bransje eller med laboratoriarbeid.

De fleste hadde vært eksponert for løsemidler i ca. 23 år, og nesten ingen hadde brukt personlig verneutstyr i forbindelse med arbeidet. For de fleste gikk det ca 5 år fra man første gang besøkte legen med mistanke om at noe var galt på grunn av løsemidler til man fikk en diagnose. Mange hadde langvarige perioder med sykemeldinger og/eller medisinsk attføring i forbindelse med dette.

Subjektive plager

Forekomst av subjektive plager ble undersøkt ved hjelp problemområdene fra «Ørebro-skjemaet». Ørebro-skjemaet er et mye brukt spørreskjema for kartlegging av subjektive plager knyttet til løsemiddelskader. Det består av spørsmål av typen: *er du unormalt trøtt?* og man skal svare ja eller nei. Om man svarer ja, skal man angi om det er et lite problem, middels problem eller stort problem.

Alle opplevde at de hadde en eller flere subjektive plager. Nesten alle opplevde å være *glemske*. Svært mange opplevde også at det er *vanskelig for å konsentrere seg*, at man må *skrive huskelapper unormalt ofte*, at de *ofte må gå tilbake og kontrollere ting*, f.eks om man har slått av komfyren, låst døren osv. Det var også svært vanlig at man opplevde seg som *unormalt trøtt* (se tabell 1).

Tabell 1. Subjektive symptomer (grovnet i parentes)

Type symptomer	Hei	T ₁ , Life problem	T ₂ , utstillingsproblemer	T ₃ , stort problem
glemske?	4(1)	16(6)	39(21)	307(72)
konsentrasjonsvansker?	4(1)	27(10)	68(34)	185(82)
brake nye huskeklipper?	9(3)	23(8)	78(32)	181(84)
skil kontrollere ting?	12(4)	34(12)	88(39)	132(54)
ta med seg alt?	14(5)	34(12)	106(37)	129(48)
ser familien du er glemsk?	13(5)	33(12)	91(32)	145(51)
problemer i noe annet/ikke?	37(9)	46(16)	71(25)	142(50)
ofte irritert uten grunn?	36(9)	46(16)	85(30)	128(50)
følelsesløst eller uttrykket.	27(10)	62(22)	98(34)	98(34)
deprimert?	43(15)	47(17)	108(38)	91(32)
stretter ut seg i tøy?	30(17)	52(18)	92(33)	91(32)
problemer med å knytte knapper?	112(40)	67(24)	61(21)	43(15)
lett å miste ting?	124(44)	72(25)	78(28)	17(6)

Tilfredshet med livet

Medlemmene ble spurt om hvor tilfredse de er med livet på viktige livsområder som: økonomi, yrkessituasjon og familieliv. De er minst fornøyd med yrkessituasjonen. Mange opplever også at deres seksualliv er mindre tilfredsstillende. Om vi ser på hva man er mest fornøyd med, er det evnen til å klare seg selv i forhold til praktiske gjøremål (kle på seg, stelle seg selv osv), familielivet og eventuelt ekteskap/samboerskap. Sammenlignet med funn fra tilsvarende undersøkelser av mennesker uten skade eller sykdom er det grunn til å hevde at de som har deltatt i denne undersøkelsen opplever en dårligere livskvalitet.

Avsluttende kommentarer

Som tidligere nevnt var bakgrunnen for spørreundersøkelsen to-delt:

- 1 Kartlegge problemer og behov løsemiddelskadde og deres pårørende opplever i hverdagen
- 2 Bruke dette som et utgangspunkt for utforming av et eventuelt fremtidig rehabiliterings-tilbud for løsemiddelskadde

Resultatene fra undersøkelsen så langt peker på en rekke problemområder mange av medlemmene

i LFFL strever med. Eksempler på dette er problemer som hukommelsesvansker eller konsentrasjonsvansker, problemer knyttet til irritasjon og sinne eller mer fysiske problemer. Dette faller godt sammen med funn som andre har gjort tidligere. Andre undersøkelser har også vist at subjektive plager som tretthet, hukommelses- og konsentrasjonsproblemer, svingninger i følelselivet, depresjon, søvnforstyrrelser er ganske vanlig ved løsemiddelskader. Med hensyn til tilfredshet med viktige livsområder opplever et flertall dårligere livskvalitet enn hva man har funnet hos mennesker uten skade eller sykdom.

Mange medlemmer av LFFL valgte ikke å svare. Dette reiser problemer med hensyn til å kunne alminneliggjøre funnene. Er det slik at bare de med mest problemer svarer? Er det slik at mange av de som ikke svarte fungerer så

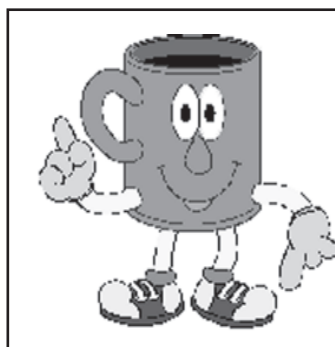
dårlig at det ble for vanskelig? Kanskje noen lot vær å svare fordi de ikke tror det hjelper noe?

Det synes sannsynlig at mange har behov for hjelp, eventuelt vil kunne nyttiggjøre seg et rehabiliteringstilbud. Et slikt tilbud bør da ta utgangspunkt i denne undersøkelsen og annen kunnskap om hva mange mennesker med løsemiddelskader strever med. Basert på annen erfaring med rehabilitering vil vi foreslå at følgende i hvert fall bør vektlegges:

- at kunnskap om egen skade/sykdom
- opplæring i bruk av strategier for å komme rundt problemer med hukommelse og konsentrasjon
- hjelp til å lære seg å leve best mulig med problemene
- bearbeiding av følelsesmessige vansker gjennom likemannsarbeid og profesjonell hjelp

Erfaringene i denne sammenhengen tilsier at også de pårørende bør få en sentral plass i et slikt opplegg.

Til slutt vil vi gjerne få takke alle medlemmer av LFFL som brukte av sin tid til å delta i undersøkelsen.

Husk og ta en pause når du leser Syndrom, og tenk etter om du kanskje har en kommentar til noe av det du har lest. Se i bladet hvordan du kommer i kontakt med redaksjonen.

Trønderan på tur igjen

Denne gangen gikk turen til Kiel i Tyskland. Turen startet kl. 04.15 fra Trondheim med buss fra Klæburuten as. Til tross for at det var tidlig søndag morgen var alle i strålende humør. Værgudene viste seg også fra sin beste side, men dette snudde da vi kom til Oslo. Vi gikk ut Oslofjorden i regnvær, men mandag morgen kl. 09.30 ankom vi Kiel til solskinn.

Studieleder fant seg ei dame ombord.

Det gjaldt å utnytte de 4,5 timene vi hadde i land godt. Vi valgte alle å gå en runde i byen, der ble det masse god mat og drikke, og moro var det også bare å spasere rundt å se. Skulle hatt flere timer på seg der.

Her har Svein, mannen til Grete vår nye formann, funnet seg en venn ombord.

Her sitter vi på et tysk utested og spiser masse god mat med drikke til.

Kl.14.00 la vi i fra kaia i Kiel og denne dagen kunne vi sitte på soldekket og se Tyskland forsvinne.

Om kvelden var det middagsbuffet med masse god mat, trur ikke det var noen som var sultne når de

Det var mye god mat ombord

Hjemoverturen fra Kiel på soldekket.

Måtte innom en pub for å smake det tyske ølet.

gikk derfra. Og etterpå var det dans og show til de små timer, hvilket det også var på turen nedover til Kiel.

Tirsdag morgen var det klart for fortolling i Oslo, men det var jo selvfølgelig ingen som hadde noe å fortolle, så det var jo ikke noe å være redd for der!!!

Så var vi alle klare for bussturen nordover igjen. Bussen kjørte da en tur innom lystøperiet på Løten, som ligger i gamle Løten brenneri. Mener å kjenne akevittlukta henge igjen i lokalene.

Litt slitne, men veldig fornøyd gikk vi av bussen i Trondheim tirsdag kveld med minnene om en fantastisk tur. Bare så synd at ikke flere fra LFFL var med.

Rogaland har også vært på tur

31. mai startet vi i strålende vær og ditto humør.

Vi hadde bestilt 8 doble rom på Farsund First Hotell hvor vi hadde til hensikt å tilbringe minst mulig tid de påfølgende dager og netter. Vi hadde bare tre små dager og to korte netter å gjøre det på.

Vi ankom hotellet fredag kveld til en aldeles fortreffelig middag. Vi danset og koste oss ut i de små timer både fredag og lørdag.

Temaet for turen var «Likemannsarbeid og hjelpe-/opplysningsarbeid» Vi brukte en del av den dyrebare tiden til å oppfriske/orientere oss om hva vi egentlig driver med.

I og med at vi hadde med oss lokal guide fikk vi veldig mye ut av turen vår. Vi fikk med oss severdigheter i Farsund – vi besøkte Lista fyr, Loshavn og distriktet rundt.

Norges sydligste punkt viste seg fra sin beste side med helt flat sjø og strålende sol fra en så å si skyfri himmel. Bare noen helt tynne, tynne små skyer enkelte plasser. Vi var noen som klatret de 140 trinnene til topps på fyret. Det var en aldeles fantastisk opplevelse. Enkelte opplevde det nok sterkere enn andre.

Maten på hotellet var av helt ypperste klasse og det er nok noen som kommer til å slite en stund med det.

En samlet ekspertgruppe lovpriste maten opp i sky og vi gir våre komplimenter til *The chef*. Våre kvalifikasjoner som eksperter baserer seg på det faktum at vi spiser mer eller mindre hver dag. Vi vet hva vi snakker om.

Vi kommer til å benytte oss av dette stedet ved senere anledninger. Prisen var rimelig uten at det gikk ut over kvaliteten.

M.a.o. hadde vi en 100% perfekt helg og vi ser fram til høsten og mimrekveld med god mat og bytting av bilder.

*For Styret i LFFL avd. Rogaland
Torild Johansen*

Vestfold lag

Vi har etablert oss på F.I.F kontoret i Storgaten 37 i Horten. Der har vi nå opprettet kontortid hver onsdag fra klokken 10 til 14 hvor medlemmene kan komme å få hjelp til og utrette forskjellige saker, eller bare stikke innom for å slå av en prat.

Forhistorien til at vi har kommet inn der, begynte sist vinter. Jeg kjente litt til kontoret fra før av. Der sitter det folk fra forskjellige organisasjoner og er veiledere. Mange av dem har blant annet god greie på trykkespørsmål og der fikk jeg den hjelpen jeg var ute etter.

Da jeg kom tilbake til kontoret, etter at jeg ble valgt som leder av LFFL Vestfold, var det for å låne kopimaskinen deres. Vi ble da tilbudt fast plass på kontoret, mot at vi skulle

drive veiledningsarbeide, hvis det var behov for det i den perioden vi hadde kontortid.

Vi tok et kjapt styremøte på det, og vips så var vi etablert der.

Kommunen har gjort om dette huset til allaktivitetshus, som tidligere inneholdt blant annet bibliotek og husmorskole. Det er husmorskoledelen vi besitter og den ble pusset opp av F.I.F selv. Vi har disse kontorene for oss selv, og kommunen betaler strøm og telefon for oss.

Lokalene består av kontorer, dagligstue og kjøkken. Kjøkkenet brukes mer som en kafé, siden det rommer 20 – 30 personer. Der koker vi kaffe, steker vafler og selger brus. Dagligstuen brukes også til likemannsarbeid, hvis det

er behov for å trekke seg tilbake for samtaler.

Mange av våre medlemmer bruker kontoret flittig. Tre av oss i foreningen har vært på likemannskurs som ble holdt gratis av kontoret.

Det nye nå er at vi er i gang med å starte datakurs med assistanse fra HOSA som er en voksenopplæringsinstans. Vi får antagelig kople oss på bredbåndet til kommunen og vi blir supplert med flere PC-er enn det vi har i dag. Vi har pr. i dag 7 PC-er, men blir visst supplert fra HOSA med 5 stk. Da starter vi opp og det er flere fra vår forening som har meldt seg på kurset.

*William Leonhardsen
Leder*

Buskerud lag

Etter ønske om innlegg til Syndrom, kommer jeg her med min historie. Bjørn Bøe heter jeg og bor i Horten.

Jeg har vært medlem i foreningen noen år nå, og vil her prøve å fortelle litt om mitt tilfelle. Først vil jeg fortelle at jeg i tillegg er skadet av asbest. Jeg seilte ute, og kom hjem til Horten i 1956.

Da begynte jeg på Marinens hovedverft, senere Horten Verft. Da var vi mye i kontakt med asbest i forbindelse med arbeid om bord i marinebåtene, uten den gang å vite hvor farlig det var. Etter 7-8 år søkte jeg meg over til maleravdelingen, hvor jeg daglig var i kontakt med skumle malingsbokser med dødninghode på. Slike som galvasink koks-maling, etsprimer og mye annet giftig.

Her var det jeg måtte slutte. Det forundret meg at ikke bedriften hadde yrkesskadeforsikring. Når det var så mange helseskadelige gifter i bruk på bedriften. Og som var i daglig bruk, man visste jo om løsemiddelskader.

Det at skadene kunne komme mange år senere var det vel ikke kunnskap om.

Jeg vil også påstå at vi fikk lite hjelp fra ledelsen, de tenkte mest på seg selv da konkursen var et faktum. Vi fikk riktignok beskjed om å gå til lege hvis vi visste om noe sykdom, men det kunne vi jo ikke vite den gangen.

Nei, den ledelsen vi hadde på «Verven» på slutten, gir jeg ikke fem øre for!

Jeg kan også fortelle at jeg hadde en advokat som sto på for meg. Men de som stemte mot erstatning har ikke greie på spesielle saker! De greier ikke å sette seg inn i hvordan en løsemiddelskadet person opplever seinskadene. De bare venter på «naturlig avgang» og at de resterende skal gå lei, og ikke mase mer på erstatning.

Jeg hadde en arbeidskamerat som fikk kreft i hele kroppen. Jeg fikk samme greiene, men på meg har kreftsvulsten kapslet seg. Så jeg

går til kontroll hvert år, og tar en dag av gangen.

Den nye loven om erstatning etter løsemiddelskade er jo bra på papiret, men det er noe som ikke stemmer.

Trygdekontoret har godkjent mine skader, så jeg står på så lenge jeg orker. Jeg vet at jeg har rett til erstatning, og en gang kommer jeg til å seire over «systemet».

Vi er mange sammen om dette nå, og «de store herrer» skulle vært sammen med oss noen dager! De skulle sett hvordan våre nærmeste må takle de problemene vi sliter med.

Til slutt vil jeg bare håpe at vi får skikkelig erstatning som «plaster på såret».

Helt til slutt: Fra Jern og Metall / Fellesforbundet / LO har vi fått null bistand.

Jeg blir syk bare jeg tenker på «vår fagbevegelse».

Hilsen Bjørn Bøe

Husk at vi som holder på med Syndrom har tidsfrister å forholde oss til. Så har du noe som skal være med i et spesielt nr. så er vår frist fire uker før utgivelsesdato. Da må vi ha deres innlegg noe før dette.

Red.

Nye medlemmer

*Syndrom ønsker alle nye medlemmer velkommen
til Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F.)*

Rygge og Råde
2 nye medlemmer

Østfold
9 nye medlemmer

Akershus
1 nytt medlem

Oslo
5 nye medlemmer

Glåmdal
1 nye medlemmer

Hedmark
3 nye medlemmer

Oppland
2 nye medlemmer

Buskerud
6 nye medlemmer

Vestfold
4 nye medlemmer

Arendal
1 nytt medlem

Aust-Agder
2 nye medlemmer

Vest-Ader
15 nye medlemmer

Rogaland
3 nye medlemmer

Hordaland
3 nye medlemmer

Møre Og Romsdal
5 nye medlemmer

Sør-Trøndelag
4 nye medlemmer

Frosta
1 nytt medlem

Nord-Trøndelag
2 nye medlemmer

**Antall nye medlemmer
totalt: 69**

Bedre regelverk skal redusere kjemisk helsefare

Arbeidstilsynet forenkler regelverket om kjemisk helsefare. Den nye kjemikalieforskriften som gjelder fra 5. mai, har krav som kan hjelpe arbeidsgiver og enkeltmannsforetak i arbeidet med å fjerne risikoen for helseskade pga. kjemikalier. Den gjør 9 gamle forskrifter overflødige. Staten regner med at bortimot 300 000 arbeidstakere jevnlig er i nærkontakt med helsefarlige kjemikalier (gjennom hudkontakt eller ved å puste dem inn).

Arbeidstilsynet gjennomførte storkontroller om håndtering av kjemikalier i bygge- og anleggsbransjen og verkstedindustrien i henholdsvis 1999 og 2000.

Etter aksjonene ble det gitt varsel om pålegg til 70% av virksomhetene på grunn av mangelfull oversikt over giftige og helsefarlige produkter som ble brukt, samt manglende informasjon til de ansatte.

- Resultatene er skremmende og viser at kjemisk helsefare ikke blir tatt alvorlig nok, sier direktør i Arbeidstilsynet, Ivar Leveraas.

Kjemikalieforskriften stiller strenge krav om at arbeidsgiver og enkeltmannsforetak skal skaffe seg fullstendig oversikt over hvilke kjemikalier som brukes i bedriften, og hvordan disse skal håndteres for at arbeidsmiljøet skal være fullt forsvarlig.

Forskriften vil være et godt verktøy i det planmessige arbeidet for å vurdere risiko for helseskader og for å forebygge både helseskader og ulykker.

Forskriften gjelder både i virksomheter som bruker kjemikalier og i virksomheter der kjemikalier dannes som forurensning. De fleste bestemmelsene gjelder også

enkeltpersonforetak. Hensikten med å fastsette kjemikalieforskriften for enkeltmannsforetak er særlig å forhindre at andre som arbeider på samme arbeidsplass kommer i kontakt med kjemikalier. Dette er ikke minst aktuelt i bygge- og anleggsbransjen, der en blanding av arbeidstakere og enmannsvirksomheter driver side om side på samme arbeidssted, noe som medfører at også arbeidstakere kan bli eksponert for kjemikalier fra enmannsvirksomheter.

Kjemikalieforskriften kan brukes som en sjekkliste over hva man må gå gjennom når arbeidstakerne er i kontakt med kjemikalier. Viktige sjekkpunkter er:

- hvilke kjemikalier som kjøpes inn
- om man kan bytte ut det farlige kjemikaliene med noe mindre farlig, eller benytte en annen prosess
- om arbeidstakerne kommer i nærkontakt med kjemikalier i arbeidet
- om kjemikalier er farlige ved aktuell bruk (risikovurdering)
- om man må iverksette kollektive eller personlige vernetiltak før/ved bruk, som f.eks. venti-

lasjon eller bruk av hansker eller åndedrettsvern

- om spesielle regler gjelder for akkurat disse kjemikalierne (kreftfremkallende kjemikalier, cytostatika, isocyanater, bly)
- om det er gitt informasjon og opplæring til arbeidstakerne om helseundersøkelse og eventuell omplassering skal gjennomføres

Kjemikalieforskriften gjennomfører et EF-direktiv om arbeid med kjemikalier. Det betyr at Norge får noenlunde lik lovgivning på dette området som andre land i EU/EØS-området.

Arbeidstilsynet har laget en utredning om konsekvensene av å innføre kjemikalieforskriften. Den samfunnsmessige gevinsten ved å forebygge helseskader som skyldes uforsvarlig bruk av kjemikalier i arbeidslivet, er anslått til 3,5 milliarder kroner i året. Dette forutsetter at regelverket blir fulgt. Bedriftenes kostnader for å gjennomføre tiltakene, beløper seg til 228 millioner kroner.

Senioringeniør Marianne van der Hagen, tlf. 22 95 71 52

e-post:

marianne.vander.hagen@arbeidstilsynet.dep.no

Informasjonsrådgiver Jens Z. Meyer, tlf. 22 95 71 29

e-post:

jens.meyer@arbeidstilsynet.dep.no

Kilde:

<http://www.arbeidstilsynet.no>

Uføre av boning

11 kvinnelig ansatte ble syke av overdreven gulvboning ved Vest-Agder sykehus i Kristiansand og Mandal.

Av Fridtjof Nygaard

To av kvinnene er uføre med yrkesastma. Resten er sykmeldte, eller har sluttet på grunn av plager.

Denne uken legges de oppsiktsvekkende forskningsresultatene frem på den internasjonale konferansen «Indoor Air 2002» i California.

Feil bruk

- Voldsomt hyppig og feil bruk av bonemaskin til gulvene kombinert med bruk av en støvsuger som varmet opp støvet og gjorde vondt verre, er overveiende sannsynlig årsaken til at så mange ble syke, sier overlege Jan Vilhelm Bakke ved Yrkesmedisinsk avdeling, Haukeland sykehus og Arbeidstilsynet.

Han har ledet samarbeidsprosjektet mellom Haukeland sykehus, NTNU og Vest-Agder fylkeskommune.

Problemenes begynte i 1992. Da startet Mandal sykehus å bone gulvene. Ikke bare renholds-personellet, men også sykepleiere, kokker og radiografer fikk arbeidsrelaterte plager med allmennsymptomer, hud- og luftveisplager, astma og ble til dels hyperallergiske.

I 1998 ble problemet knyttet til rengjøringen av gulvene med en

såkalt high-speed maskin. Støvpartiklene som virvlet opp under rengjøringen gjorde folk syke. Derfor påbød arbeidsgiveren en støsvuger på maskinen. Men den viste seg å gjøre problemet mye verre. Støvpartiklene og annen forurensning ble varmet opp gjennom støvsugeren og blåst ut i inneluften – som ble enda dårligere.

Forsvarlige

Forholdene er nå forsvarlige i Mandal, men det er spørsmål om ikke lignende forhold kan forekomme andre steder.

De syke ansatte jobbet knallhardt for å få helsemyndighetene på banen.

- Det ble avvist som kjerringprat. Nå er det godt å bli trodd, sier sykepleier Oddbjørg Øksnevad Berge, radiograf Jeanette Vatne og kokk/renholder Gudny Pedersen ved Vest-Agder sykehus, Mandal.

- Bonede gulv finnes på barne-skoler, offentlige kontorer og sykehus. Jeg er overbevist om at mange nordmenn lider på samme måte som vi, sier Jeanette Vatne til VG.

Hyperallergi

Alle tre er enten sykmeldt eller uføretrygdet som følge av utviklet hyperallergi på arbeidsplassen.

Kvinnene presiserer at arbeidsplassen Mandal sykehus var fortreffelig og at boningen ble utført slik leverandøren instruerte. Nå er Mandal sykehus miljøvennlig ombygd.

SYKE: Oddbjørg Øksnevad Berge (f.v.), Jeanette Vatne og Gudny Pedersen jobbet alle ved Vest-Agder sykehus, Mandal. Alle tre er ute av jobben etter å ha utviklet hyperallergi som følge av overdreven rengjøring. Foto: Kjell Inge Søreide

Leder Petter Furulund i Servicebedriftenes Landsforbund har den private delen av renholdsbransjen som største medlemsmasse.

- Norske renholdere i både privat og offentlig sektor er ikke klar over at feil bruk kan gjøre mennesker, inkludert dem selv, syke. Dette er vi glad for økt oppmerksomhet på, sier Furulund.

VG 05.07.2002

Håpet

*Håpet vi bærer
gir oss styrke,
til å kjempe
og aldri gi opp.
Ved livets mange slag,
gir håpet oss tro på
en lysere morgendag.*

Ina Dischler

- Ja, det nytter å behandle løsemiddelskadde

Utsagnet i overskriften kommer fra psykolog Annette Holth Skogan, som har jobbet med hjerneskadde på Sunnaas sykehus siden 1995. Fra 1997 har hun vært ansatt i prosjektet KReSS (Kognitiv Rehabiliteringsenhet Sunnaas Sykehus), der hun blant annet har arbeidet mye med planlegging, gjennomføring og evaluering av to gruppebaserte behandlingstilbud for mennesker som har levd mange år med hjerneskadde. Totalt 53 mennesker med ervervet hjerneskada fikk et slikt tilbud. En av gruppene som fikk dette tilbudet besto av menn med løsemiddelskader.

Av Sveinung Tornås

Kan du si litt om bakgrunnen for dette behandlingstilbudet generelt? Hvorfor lagde man et senforløpstilbud?

- I KReSS har mye av arbeidet vært rettet mot tiden etter at primærrehabiliteringen er over. Det er ofte andre problemstillinger som dukker opp når man har levd noen år med konsekvensene av en ervervet hjerneskada. Det viser seg at mange får et klarere bilde av skadens konsekvenser når det har gått en tid etter skaden eller sykdommen. Samtidig er det slik at mange på dette tidspunktet – ofte noen år etter skade eller sykdom – har liten eller ingen fast oppfølging fra helsevesenet og det offentlige.

Har den manglende oppfølgingen noe å gjøre med de man kaller usynlige vansker?

- Ja. For mange blir problemer med eksempelvis konsentrasjon, hukommelse eller trettbarhet tydelig først når de har prøvet seg i arbeid, utdanning og lignende – i de rollene man hadde før skade eller sykdom inntraff. Opplevelsen av hva som virkelig har blitt problematisk og annerledes endrer seg derfor ofte over tid for den enkelte. Det er et misforhold

mellom helsevesenets tidsperspektiv og det vi ser er realiteten for de med en skade og deres nærmeste. Mange opplever gjennom dette nederlag og får dårlig selvtillit – ofte et resultat av de erfaringene man har gjort seg i forsøket på å gjenoppta de rollene man hadde. Her er det mye å gripe fatt i, poengterer Holth Skogan.

Kan du si litt om innholdet i rehabiliteringstilbudet du var med på å lage og gjennomføre?

- Mange gir uttrykk for behov om konkret informasjon, både om skaden og konsekvensene av den over tid. For en del ble dette tilbudet det første møtet med andre mennesker som har lignende historie. Man la derfor vekt på å arbeide mye i grupper og å skape et miljø der den enkelte kunne beskrive opplevelser og erfaringer, og få tilbakemeldinger på dette fra de andre. Gjennom dette kunne vi bidra til å skape en kilde til selvhjelp gjennom hjelp fra de andre. Gruppene besto av en blanding av forelesninger, tid til refleksjon og diskusjon, rollespill med mer. Av og til gjorde vi video-opptak av ulike situasjoner og satte oss sammen og diskuterte i ettetid.

Psykolog Annette Holth Skogan har erfaring med gruppebasert rehabilitering av løsemiddelskadde. - Et flertall av dem som fikk tilbudet forteller om økt tilfredshet med livet, både rett etter tilbudets slutt og ved oppfølging ett år senere, forteller hun.

Hun legger til at det også var slik at den enkelte skulle finne frem til 2-3 konkrete målsettinger å jobbe med: for noen handlet dette om å forstå mer av seg selv, for andre var mangel på venner eller ønsket om en jobb det som sto i sentrum. Noen ønsket å trene på spesifikke problemer, for eksempel hukommelse.

Hvor lenge varte tilbudet?

- Vi hadde to forskjellige varianter, i den første var man innlagt til et 5 ukers opphold, deretter ble man fulgt opp ett år etterpå. I den andre bodde man hjemme og var ute på Sunnaas fire dager i uka over syv uker.

Hadde tilbudet noen effekt for de som deltok?

- Ja. Mange gav uttrykk for at de hadde fått «knagger» å henge problemene på, fått hjelp til å sortere hva som er direkte skadere-latert og hva som kanskje skyldes

andre forhold. Det var også slik at en del fant et fellesskap med de andre gruppemedlemmene som de ikke hadde opplevd noe annet sted. Mange nådde delvis eller helt målene de hadde satt seg. Det som kanskje er vel så viktig er at et flertall forteller om økt tilfredshet med livet, både etter tilbudets slutt og ved oppfølging ett år senere, sier Holth Skogan.

De som ønsket å trene på konkrete problemer, for eksempel å bedre hukommelsen, hvordan gikk det med dem?

- Tilbudet inneholdt i utgangspunktet lite trening av spesifikke funksjoner. Til tross for dette rapporterer en del om bedring av enkelte funksjoner som for eksempel hukommelse og språk. Kanskje handler dette om at man fikk bedre innsikt i hva problemene egentlig besto i, samt hjelp til å kompensere for disse? På

dette viset trente man ikke hukommelse i og for seg, men problemet ble opplevd som mindre fordi man kunne leve med det på en bedre måte. Det er jo også slik at opplevelse av subjektive symptomer til en viss grad påvirkes av hvordan man har det psykisk og følelsesmessig.

Hvis vi nå ser nærmere på gruppen med løsemiddelskadde, synes du de skilte seg fra de andre gruppene på noe vis? Ble tilbudet tilpasset denne gruppen særskilt?

- Det mest påfallende synes jeg var problemer med konsentrasjon og oppmerksomhet over tid. Alle hadde sin versjon av hukommelsessvikt. Samtidig var nok dette den gruppen der vi lo aller mest alle sammen, selv om det også var mange tunge tak for den enkelte. En annen ting som ble tydelig i denne sammenhengen var hvordan en lang sykehistorie med mye

frustrasjon, opplevelse av ikke å bli trodd eventuelt misforstått... mange spørsmål knyttet til hvorvidt man «holdt på å bli sprø» – hadde preget deres mestringsstil. Mange av disse hadde båret på dette som en hemmelighet og brukte mye tid og krefter på å skjule det for omgivelsene.

Dersom du skulle planlegge et behandlings- eller rehabiliteringstilbud for mennesker med løsemiddelskade, hva ville du legge vekt på?

- Hjelp til å forstå og å sortere symptomer og konsekvensene av skaden. Tilføre kunnskap og informasjon, svarer hun kontant. Det er viktig at man ikke glemmer de pårørende heller, de trenger også å få en håndfast forklaring på det som har påvirket deres hverdag, ofte over år.

Har du noe på hjertet – del det med andre!

Redaksjonen vil rette en stor takk til alle bidragsytere som er med på å lage et mer aktuelt medlemsblad. Bidragsytere denne gangen er Rogaland, Østfold, Sør-Trøndelag og Vestfold lag.

Jo mer lokalstoff en får inn i bladet, jo bedre blir bladet vårt. Dette medlemsbladet er for – og av medlemmene i A.L.F.

Redaksjonen vil fortsatt komme med en sterk oppfordring til alle lagene å komme med stoff til Syndrom. Dette er en viktig del av et medlemsblad. Dette avspeiler

aktiviteten rundt omkring i lokal lagene og i de forskjellige deler av landet vårt.

Skulle det være ting du synes er for lite å skrive om, ta en telefon til redaksjonen så kan vi vurdere det sammen, og så ordner vi et utkast under samtalen.

Er det noen som vet om aktuelle annonsører eller aktuelle bidragsytere, ta kontakt med dem eller tips redaksjonen i Syndrom.

Klarer vi å lage et bra medlemsblad, klarer vi også å få flere an-

nonsører. Noe som igjen er med på å gi deg som leser et bedre medlemsblad.

Så send dit bidrag til redaksjonen, så kan vi la andre medlemmer av A.L.F dele dine erfaringer.

Praktiske opplysninger:

Skriver dere på PC, send en diskett eller per Epost. Du kan også skrive for hånd.

Adresse:

Epost: frodegunstensen@c2i.net

Post: Moen, 6440 Elnesvågen

Telefon/faks: 71 26 50 82

Mobil: 99 74 66 72

Løsemiddelskader kan ikke helbredes, bare unngås . . .

- Advarslene mot løsemidler er ikke blitt tatt alvorlig nok. Titusenvis av arbeidstakere er i jevnlig kontakt med de farlige stoffene. Hver dag registreres nye, alvorlige tilfeller av løsemiddelskader. Mange er blitt livsvarig skadet på hjerne og nervesystem, sier spesiallege Ellen Brynildsen
- Hvorfor kan man ikke rett og slett utrydde de farlige løsemidlene?

- Løsemidlene er altfor verdifulle til å kunne bli utryddet. Vi må bruke en del løsemidler, fordi det ikke finnes gode nok alternativer. Helsefarlige løsemidler forekommer i mange tusen produkter som brukes nær sagt overalt i samfunnet. I en del tilfeller kan vi ta i bruk andre stoffer i stedet for produkter som inneholder helsefarlige løsemidler. Og i alle tilfeller er det viktig å gjøre mest mulig for å unngå at mennesker utsettes for skadevirkninger.

Hva er løsemidler?

- To egenskaper er felles for de stoffene vi vanligvis omtaler som løsemidler: De løser opp andre stoffer, for eksempel fett. Derfor bruker vi disse midlene bl.a. til rengjøring. Dessuten fordampes de hurtig ved romtemperatur. Derfor brukes løsemidler i maling og lakk for å oppnå hurtig tørking. Det er nettopp evnen til å løse opp andre stoffer og den hurtige fordampningen som gjør løsemidlene så anvendelige. Og samtidig så farlige: Løsemidlene forurenser luften – den luften vi puster inn – og vandrer fra luften i lungene til blodet. Gjennom blodet angripes vitale organer, blant annet hjerne og nervesystem.

- Hvem bruker løsemidler?

- Alle nordmenn mer eller mindre. For løsemidler inngår i tusenvis av ferdigprodukter som brukes praktisk talt overalt. Løsemidlene brukes blant annet til rensing, avfetting, malerarbeid, lakkering av alle slag, rengjøring, trykk, fortykning, liming, impregnering, destillasjon og mange former for produksjon.

- Hvem er mest utsatt for løsemiddelskader?

- De som har sitt daglige arbeid der løsemidler er i bruk, er naturligvis mest utsatt. De alvorligste skadene som følge av løsemiddelbruk kommer snikende og utvikler seg over lang tid, gjerne over flere år. Nettopp det faktum at skadene utvikler seg så langsomt, gjør dem vanskelige å oppdage på et tidlig stadium.

Når er det farlig?

- Betyr det at folk som for eksempel maler kjøkkenet hjemme hos seg selv, ikke trenger å være redde for løsemiddelskader?

- Ja. Men alle bør utvise aktsomhet. Og den viktigste forsiktingsregelen er å sørge for god ventilasjon – for eksempel når man maler. Man bør også ved bruk av løsemiddelholdig maling vurdere å bruke maske med filter som

beskytter mot skader. Slik maske kan man få kjøpt samtidig og samme sted som man kjøper maling.

Spesiallege Ellen Brynildsen peker på at flesteparten av løsemiddelskadene er en følge av at vi puster inn luft som er forurenset av løsemiddeldamp. Men løsemidlene kan også forårsake skade både på hud og slimhinner. Opptak av løsemidler kan også skje direkte gjennom huden. Rift og sår øker opptaket.

Gravide må være forsiktige

Hun oppfordrer gravide til å være spesielt aktpågivende:

- Gravide må ikke komme i berøring med løsemidler. Det betyr at jeg fraråder gravide å delta i oppussing i sitt hjem dersom man bruker slike stoffer.

Brynildsen understreker viktigheten av å reagere umiddelbart dersom man merker symptomer som kan tilbakeføres til bruk av løsemidler.

- Avfei for all del ikke symptomene som bagateller. Det er atskillig bedre å oppsøke bedriftshelsetjenesten en gang for mye enn en gang for lite. Man kan også ta kontakt med Arbeidstilsynet, påpeker Brynildsen som selv arbeider i Direktoratet for arbeidstilsynet.

Faresignaler

- Hva slags faresignaler bør man være på vakt mot?

- De første symptomene på at man kan være løsemiddelskadet er til forveksling lik symptomene på alkoholpåvirkning. Det begynner

gjerne med akutt hodepine, svimmelhet, tretthet, kvalme og oppkast. Etter hvert, dersom ikke løsemiddelpåvirkningen opphører, kan denne tilstanden bli varig. Hukommelse og konsentrasjonsevne svekkes. Man blir sløv og ofte deprimert. Faktisk kan hele personligheten gjennomgå en total forandring. Det skumle er at det ofte går lang tid før man blir oppmerksom på løsemiddel-skadene.

-Er man ikke mer oppmerksom på løsemiddelproblemene i dag enn for 10 eller 40 år siden?

- I det som oppfattes som typiske «løsemiddelbransjer» er de ansatte i langt større grad enn før klar over risikoen ved bruk av farlige stoffer. Men fortsatt er det en del slurv og uforstand. Og det finnes dessverre enkelte useriøse arbeidsgivere som handler mot bedre viten. Samtidig som flere er blitt opptatt av å verne seg mot helseskadelige løsemidler, har antall produkter som inneholder slike stoffer økt voldsomt: Kjemien vi omgir oss med er et gedigent problem. Men heldigvis er løsemidler i mange tilfeller erstattet med andre stoffer som ikke gir de samme skader. Det finnes i dag produkter som inneholder vann i stedet for organiske løsemidler. Dette gjelder blant annet for en rekke maling-, lakk- og limprodukter – samt diverse rengjøringsmidler. Men heller ikke de nye «miljøvennlige» produktene er uten problemer. Her gjenstår det mye forskningsarbeid for å kartlegge mulige skadevirkninger.

Spesiallege Ellen Brynildsen viser til arbeidsmiljøloven. Her slås det fast at stoffer som kan føre til ulempe eller helsefare for arbeidstakeren, ikke skal benyttes der-

som de kan erstattes med stoffer som er mindre helsefarlige.

Arbeidsgiveren har hovedansvaret

- Hvem er ansvarlig for at arbeidsmiljøloven følges?

- Arbeidsgiveren har hovedansvaret for at de nødvendige tiltak blir iverksatt. Arbeidsgiver, verneombud og ansatte må i fellesskap jobbe for et risikofritt arbeidsmiljø.

- Hvordan kan man unngå helsefarlig løsemiddelpåvirkning?

- En enkel huskeregel kan være å se på merkingen for å finne ut hva slags produkt man har å gjøre med. Produkter som inneholder helsefarlige løsemidler skal være merket med innhold, risiko og sikkerhetsforanstaltninger. Og hvis det dreier seg om en liter eller mer, skal produktet ha YL-merking. YL står for yrkeshygienisk luftbehov, det vil si den luftmengde som er nødvendig for å fortynde løsemiddeldampen til et forsvarlig nivå. Ventilasjon er kanskje den aller viktigste enkeltfaktoren for å sikre et sunt arbeidsmiljø. God allmennventilasjon er viktig, men ofte ikke tilstrekkelig i lokaler hvor løsemidler benyttes. Lokalt avtrekk og punktavsug er aktuelle løsninger. Ny teknologi gjør det mulig å lage lukkede systemer slik at mennesker ikke er i kontakt med løsemidlene. Og dersom det ikke går an å få tilfredsstillende forhold på andre måter, må man bruke personlig verneutstyr. Vi kan ikke utrydde de farlige løsemidlene. Vår utfordring er å unngå at mennesker utsettes for skadevirkninger, understreker spesiallege Ellen Brynildsen.

Slik kan løsemidlene skade kroppen din

- Løsemidlene angriper hjernen og nervesystemet. Det begynner med tretthet, hodepine, svimmelhet, mangel på appetitt, kvalme og oppkast. Etter lengre tids påvirkning kan disse symptomene bli kroniske. Konsentrasjonsevne og hukommelse svekkes. Du føler deg sløv, trett og deprimert. Ved svært kraftig påvirkning kan folk besvime og i verste fall dø.
- Løsemiddeldamp irriterer øynene og gjør dem røde. Dampen kan også skade det ytterste laget av netthinnen og gi smerter og tåreflod.
- Løsemiddeldamp irriterer slimhinnene og kan føre til langvarig halskatarr eller bronkitt. Astmasymptomer og åndenød kan også forekomme.
- Store doser av visse løsemidler kan gi alvorlige skader på leveren.
- Løsemidler løser opp fett i huden og gjør den tørr. Er huden i hyppig kontakt med løsemidler, blir den gjerne irritert, rød og sprukken. Dette kan til slutt føre til kontakteksem. Symptomene opptrer oftest på hendene.
- Langvarig påvirkning av løsemidler kan svekke forplantningsevnen. Gravide kvinner må være ekstra på vakt idet løsemidler i morens blod går over i fosteret og kan gi foster-skader og abort.

Intervjuer: Jan Arild Holbek

Kilde: www.helsenytt.no

Her kommer fem nye av i alt 50 triks forsikringsselskapene bruker for å få deg i forsikringsoppgjør. Flere følger i neste nr. av Syndrom

Slik blir du flådd i forsikringsoppgjør

Blir du utsatt for en personskade på jobben eller når du kjører bil, må du forhandle frem et oppgjør med forsikringsselskapet. Selv om policy i forsikringsselskapene er at «skadelidte skal ha riktig oppgjør», opplever en del skadelidte at forsikringsselskapet forsøker å fastsette erstatningen lavest mulig. Her er et utvalg på 50 triks som det kan tenkes at forsikringsselskapet vil bruke ett eller flere av. Vi råder deg til å sjekke at ingen av disse triksene blir brukt på deg.

Av Lars Olav Skårber

Artikkelforfatteren har tidligere arbeidet i «det eksterne miljøet rundt forsikringsbransjen», og har derfor de beste forutsetninger for å uttale seg om «triksene».

11. Kjøpe betenkningstriksset

Siden forsikringsselskapene råder over store økonomiske ressurser har det forekommet at de kjøper betenkninger fra fremtredende jurister. Betenkningene legges fram i rettssaker. Slike betenkninger kan fremtre som nøytrale, men i praksis har de normalt konklusjoner som samsvarer med oppdragsgiverens syn. Før forsikringsselskapet bruker titusener av kroner på en slik betenkning sjekker det ut juristens syn på saken på forhånd, slik at forsikringsselskapet vet at konklusjonen i betenkningen blir som ønsket.

12. Uthalingstriksset

Når forsikringsselskapet sier at «saken får finne sin løsning for domstolene», er det for å minne om at du har en årelang prosess foran deg. Noen saksbehandlere tar i litt ekstra og sier at saken er så prinsipiell at de vil se en dom fra

lagmannsretten for å forespeile deg et ekstra års venting. En annen variant er å påpeke at det ikke er mulig å betale mer uten først å innhente ny spesialisterklæring, samtidig som det hintes om hvor lang tid det vil ta. De færreste orker usikkerheten og ventetiden, og forsikringsselskapet får det ønskede resultat.

13. Foreldelsestriksset

Foreldelse betyr at du mister retten til oppgjør fordi rettssak er innledet for sent. Foreldelse kan dessuten bli påberopt av forsikringsselskapene for å få ønsket oppgjør. Det er en teoretisk mulighet for at din advokat ikke ønsker prosess om foreldelse, fordi han risikerer å måtte ut med 50.000 kroner i egenandel på sin ansvarsforsikring, og fordi det kan gi negativ omtale dersom saken er blitt foreldet. Forsikringsselskapet kan derved forsøke å presse gjennom oppgjøret det vil ha ved å true med foreldelse. For å komme i inngrep gir forsikringsselskapet bare kort utsettelse av foreldelsesfrist, for eksempel med et halvår av gangen, da er det størst sjanser for at advokaten før eller siden oversitter fristen. Forsikringsselskapet bruker betegnelsen sus-

pendere eller utsette foreldelse, og unngår å bruke betegnelsen «stansing» av fristen. Det er for å ha deg i garnet når fristen utløper, fordi saken da er umiddelbart foreldet på en gitt dato.

14. Utsultingstriksset

Forsikringsselskapet vet at når du har hatt en kraftig inntektsreduksjon i en periode på attføring, vil du komme i en vanskelig økonomisk situasjon. Behovet for midler vil gjøre at du godtar tilbud du ville avslått da du hadde god økonomi. På denne bakgrunn kan forsikringsselskapet la saken trekke ut til du får dårlig råd. Hvis selskapet ikke svarer på gjentatte henvendelser, eller når du får avslag som er meningsløse, og hvis du ikke får foreløpige delutbetalinger, er det mulig at utsultingstriksset brukes på deg.

15. Språkstriksset

For å bagatellisere skaden du har vært utsatt for omtaler for siktningsselskapet bilulykken du har vært utsatt for biluhellet. Forsikringsselskapet snakker ikke om skadelidtsiden fordi ordet kan gi inntrykk av at du er et uskyldig offer. I stedet brukes uttrykket «kravssiden». Tilsvarende snakker forsikringsselskapet ikke om skadevoldersiden, derimot om «selskaps-siden». Bakgrunnen for slik ord bruk er at forsikringsselskapene har innsett hvilken argumentasjonsverdi ordvalget har, særlig i rettssaker.

ARBEIDSMILJØSKADDES LANDSFORENING

Hvem er vi, hva gjør vi, hva vil vi ?

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F.) er en parti-politisk og religiøst uavhengig organisasjon for løsemiddel-/kjemisk skadde og andre med varige arbeidsmiljøskader og deres pårørende.

Initiativet til foreningen ble tatt av og styres av arbeidsmiljøskadde selv.

A.L.F. er et ressursorgan i arbeidet med å forebygge og å informere om løsemiddel og andre kjemiske arbeidsmiljøskader, og gi opplysninger til de som vil vite mer om disse problemene.

A.L.F. har likemannstilbud i alle lokallag. Likemannsarbeid går ut på at personer innen **A.L.F.**, gjennom private samtaler deler erfaringer med andre som har liten eller ingen kjennskap til problematikken rundt en skade. Dette er en viktig del av arbeidet **A.L.F.** gjør.

A.L.F. søker å ha et tett samarbeid med offentlige myndigheter, fagforeninger, bedriftshelsetjenester, arbeidsgivere og verneombud.

A.L.F. er tilsluttet Norges Handikapforbund og kan tilby de samme medlemsfordeler som andre NHF-medlemmer får.

A.L.F. er landsomfattende med lokallag i alle fylker.

A.L.F. utgir et eget medlemsblad, «Syndrom». Bladet utgis 4 ganger pr. år og presenterer aktuelt stoff, nytt fra lokallagene og annen viktig informasjon.

A.L.F. har et eget fagråd sammensatt av eksperter innenfor jus, psykologi, yrkeshygiene, arbeidsmedisin og trygdekompetanse.

A.L.F. skal ivareta interessene til yrkesutøvere og andre som har pådratt seg varige skader på grunn av kjemisk påvirkning av arbeidsmiljøet.

A.L.F. skal ivareta interessene til den skaddes familie.

A.L.F. skal arbeide for å bedre forholdene i forbindelse med diagnostiseringen av skadene.

A.L.F. skal drive informasjonsarbeid om skadevirkninger og hva en bør ta hensyn til for å unngå skader, for eksempel bruk av nødvendig og hensiktsmessig verneutstyr.

A.L.F. skal arbeide for å opprette et rehabiliteringssenter for arbeidsmiljøskadde i Norge.

A.L.F. skal markere foreningen i sammenhenger der risikoen for skader er stor.

Vårt arbeid bygger på at alle mennesker har samme grunnleggende behov og at alle mennesker er likeverdige. På bakgrunn av dette aksepterer vi ikke at sykdom eller skader skal resultere i økonomiske eller sosiale ulikheter.

Vi vil, bl.a. gjennom samtaler med pårørende, øke kunnskap og forståelse for de løsemiddelskaddes problemer med å mestre hverdagen sosialt.

Vi vil gjennom vårt informasjonsarbeid og ved hjelp av våre erfaringer øke motivasjonen hos yrkesutøvere til å arbeide aktivt for å bedre helse, miljø og sikkerhetsarbeidet i bedrifter hvor dette er nødvendig.

Vi vil arrangere kurs og seminarer hvor helsepersonell, bedriftsledere, vernepersonell og yrkesutøvere kan delta.

JA, jeg ønsker å melde meg inn i Arbeidsmiljøskaddes Landsforening
Navn _____

Adresse _____

Postnr _____ Sted _____

Epostadr _____

- Løsemiddel-/kjemisk arbeidsmiljøskadd
 Pårørende
 Interessesmedlem
 Ønsker opplysninger for kollektivt medlemskap

Sendes
i frankert
konvolutt.

**Arbeidsmiljøskaddes
Landsforening
Postboks 9217 Grønland
0134 OSLO**

Hva er løsemidler?

Løsemidler er væsker som løser opp faste stoffer. Vann er for eksempel et løsemiddel, men løser ikke opp fett. Andre kjente løsemidler er isopropanol og aceton. Særlig farlig er de organiske løsemidlene som er fettløselige. Slike løsemidler, så som heksan, toluen, white spirit og mineralisk terpentin finnes i maling og lakk.

Løsemidlene vil under bruk gå over i damp eller gassform og trekkes ned i lungene via åndedrettet og føres videre ut i kroppen via blodbanen. Mange løsemidler har evnen til å trenge gjennom huden og føres videre rundt i kroppen. Organiske løsemidler forvolder skade i nervecellene som består av mye fett. På grunn av sine kjemiske egenskaper kan de over tid skade sentralnervesystemet. De kan også skade slimhinner og indre organer som lever og nyrer.

Litt kontakt med løsemidler merkes ofte ikke mer enn som en irritasjon eller en rusfølelse eller i noen tilfeller, kvalme. Ha det alltid som en tommelfingerregel, at når slike ubehag oppstår, så er det kroppens signaler om at stoffet er helseskadelig. En bør da ta forholdsregler slik at ikke skadevirkninger oppstår. Bruk hensiktsmessig beskyttelse slik at ikke en utsetter seg for eksponering av slike stoffer.

Mye kontakt over tid kan gi varige skader av merkbar og alvorlig karakter. Man kan i alvorlige tilfeller risikere å ødelegge helsen, og i verste fall ikke greie å fortsette i sitt arbeid. Ved mistanke om skade grunnet arbeidsmiljøet må

bedriftslegen eller primærlegen din kontaktes snarest mulig.

Løsemiddelskader kan ikke helbredes, men du kan trene deg opp til å leve med dem.

Pårørende

Når en person blir løsemiddelskadd får dette store konsekvenser for familien. Det vil igjen gi seg utslag i den skaddes situasjon og kan i mange tilfeller medføre til psykiske belastninger for alle, i tillegg til sykdommen. Det er derfor viktig at de pårørende, sammen med den skadde, blir informert om hva en løsemiddelskade innebærer, hvorfor den skadde har endret personlighet og hvordan en best skal takle en vanskelig familier situasjon. Mangel på slik kunnskap hos de pårørende skaper ofte unødige konflikter.

Pårørende bør få god kjennskap til hva som er årsaken til at den skadde har endret personlighet. A.L.F. kan være behjelpelig med samtaler om problemene og prøve å finne løsninger som en kan leve med.

Vansker med å mestre aggressivitet er et sosialt handikap. For å skjule sine problemer med det er det vanlig at den skadde isolerer seg, og ofte er det ektefellen som må representere familien utad.

Med andre ord får den løsemiddelskadede ofte stadig færre kontakter med andre, og blir mer og mer avhengig av sin ektefelle og øvrige familie.

***Løsemiddelskader kan ikke helbredes,
men du kan trene deg opp til å leve med dem.***

MEDLEMSFORDELER

Som hovedmedlem i Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F.) er du i tillegg fullverdig medlem i Norges Handikapforbund. Du får en rekke gode, nyttige og varierte medlemstilbud både igjennom A.L.F. og NHF.

Medlemskontigenten må være betalt for å kunne benytte seg av medlemsfordelene.

Det arbeides kontinuerlig for å fremskaffe nye og attraktive medlemstilbud, som er til glede og nytte for medlemmene.

Råd og veiledningstjeneste.
Rettighetsinformasjon.

Rabattordninger på: Bensin, hotell-
opphold, feriereiser og bilutleie.

NHF's feriehytte m/anneks, kan
leies til svært gunstige priser.

Gunstige forsikringsordninger.
Medlemskap i NAF til redusert pris.

Bli medlem nå!

Medlemskontigent per 1.1.2002

Kr 270,- for hovedmedlemmer

Kr 135,- for husstandsmedlemmer

Tinnitus

Av Grete Lian

Tinnitus, en pest og en plage. Ikke vises det, ikke høres det og slit-somt er det. Mange har tinnitus, som er det samme som det mer folkelige øresus. Alle kan ha mer eller mindre lyd i øret til tider, men det er når lyden blir plagsom

høy og varer over tid at man begynner å lure. Hva er egentlig dette? Så kan runddansen begynne. Første skritt er primærlegen, som kikker i ørene og ser ingen unormale ting. Legen kan henvise videre til spesialist, en øre - nese og hals - lege. Etter det som kan føles og oppleves som lenge, kommer du inn til spesialisten. Med stor S.

For her er det hjelp å få. Det tror du, helt til du står på gata igjen, ganske sjokkskadd, for spesialisten sa det ikke var noe å se, at hørsla var normal, og at du måtte bare avfinne deg med å ha lyden resten av livet, for det var ikke noe å gjøre med den. For sikkerhets skyld, og kanskje var det noe i syke historien din som gjorde at spesialisten sendte deg videre til MR eller røntgen. Som regel finner man ikke noe. Så står du der, nesten helt alene og forlatt i verden, med en plage som er bare

din, som ikke er smittsom, som ikke er eksem eller hovne ben, kan verken sees eller høres av andre. Hva gjør man?

Lyden man har i det ene eller andre øret, eller i hodet, kan ha mange årsaker. For eksempel kan ulike sykdom-

mer medføre tinnitus, støyskade, smellskade, musikkopp-

levelser, høyt/ lavt blodtrykk, whiplash, stress eller ukjente årsaker. Det enkleste er hvis man har et fremmedlegeme eller ørevoks for det kan fjernes. Bihulebetennelser, kjeve eller tannproblemer. Her er det mye å velge i, og dette er bare noen av årsakene. Ofte er det ikke så viktig med årsaken heller, bare man blir kvitt lyden.

BD

BRÆKHUS DEGE

ADVOKATFIRMA ANS

Yrkesskader • Pasientskader • Trafikkskader • Forsikringsaker

Hans A. Unneland

Haakon VII's gt 5, Postboks 1369 Vika, 0114 Oslo

unneland@brakhusdege.no

Tlf 23 23 90 90 Faks 22 83 60 60

Rett til informasjon om kjemikalier

Av Cand. Scient. Per Fjeldal

Når vi kjøper et produkt, skaffer vi oss informasjon om alle mulige tekniske egenskaper: bruksområde, ytelse, vekt, strømforbruk, holdbarhet, effekt, dimensjoner osv.

Fordi kjemikalier kan eksponere forbrukere eller arbeidstakere for større eller mindre helsefare, bør vi ha en tilsvarende mulighet til å innhente informasjon om hvilke stoffer som inngår i varene vi kjøper.

Dagens system for kjemikaliermerking går langt for å innrømme konfidensialitet når det gjelder resepter, med det resultatet at den jevne forbruker ikke får den informasjonen de bør ha om sin kjemiske hverdag.

I verste fall kan det skjule seg kjemiske bomber i produktene som følge av et regelverk som ikke holder mål.

Kjemikalier brukes over alt

Anleggsarbeidere blir uvitende utsatt for kreftfremkallende tetningsmidler, hormonhemmende stoffer har i en årrekke vært en hovedbestanddel i bilvaskemidler, arsenikk tilsettes som soppdreper i lekeapparater som unge daglig slikker på. En ung jente i Danmark farger håret og blir livstruende syk.

Vi omgir oss daglig med produkter som kan tenkes å inneholde farlige stoffer, som maling, ugressfjernere, rengjøringsprodukter, bilpleiemidler osv.

Med jevne mellomrom dukker det opp skandaler i media der kjemikalier og kjemiske produkter viser

seg å ha farlige egenskaper uten at produsenten har oppgitt noe om de farlige stoffene på produktets emballasje.

Mangelen på informasjon kan føre til at enkeltindivider eller større grupper av befolkningen utsettes for akutte forgiftninger, allergier eller mer langsiktige skader som kreft eller fosterskader.

Klapp på skulderen

Dagens system for merking av kjemikalier legger opp usikkerhet fordi bare de helseskadelige produktene skal merkes.

Ingen merking kan like gjerne bety at importøren eller produsenten ikke har fulgt loven, som at kjemikalier er vurdert ikke merkepiktig.

En produsent som ikke overholder regelverket vil oftest motta krav om merking og et klapp på skulderen fra forurensningsmyndighetene.

Tetningsmidlet i Romerriksporten, der dusinvis av arbeidere ble eksponert for et kreftfremkallende stoff, medførte rett nok et større forelegg, men forholdet statuerer neppe noe eksempel for alle hobbyimportørene som tjener store penger på å gi blaffen i hele merkingen.

På langt nær alle stoffer er vurdert

Norge er, via EØS-avtalen langt på vei bundet av EUs kjemikalierarbeid.

I årene som kommer vil opp mot 90 prosent av regelverksutviklingen bli utformet med bakgrunn i direktiver og forordninger.

De fleste stoffer er ikke gitt en myndighetsbestemt angivelse med tanke på helsefare i EU.

Av over 100 000 kjemikalier som benyttes i kjemiske produkter er bare 4000 vurdert av myndighetene i Europa med tanke på helseeffekter.

Med andre ord er det i praksis ene og alene opp til produsenten om de «ønsker» å klassifisere stoffer etter andre indikasjoner på helsefare.

Per i dag har myndighetene bare kapasitet til å følge opp grove avvik i merkereglene når de utfører sine kontroller.

Det finnes et hav av toksikologiske data om stoffer som enda ikke er behandlet av EUs mer eller mindre tungroddede system.

Hvis stoffene hadde være oppgitt i datablader og på forpakningene hadde vi nok sett mange som var ivrigere enn produsentene til å finne rapporter om betenkelige effekter av stoffene – den som leter den finner.

Kjemikalier som ikke er vurdert merkepiktige med tanke på helsefare kan dessuten utgjøre en risiko ved at farlige stoffer likevel kan være til stede i produktet, med ikke ubetydelige konsentrasjoner.

Selv små presenter kan i store mengder og ved hyppig bruk ha uante konsekvenser.

Dette tar advarselsregelverket ikke høyde for.

De fleste er smertelig klar over avisningskjemikalier på Gardermoen som forurenser grunnvannet.

Det taler for seg selv at noe må være galt når produsenten av slike

produkter, med støtte i regelverket, ikke er pliktig til å oppgi innholdet av problemstoffene i datablader eller på emballasje.

Det er også en kjent sak at allergikere reagerer på svært lav eksponering for en lang rekke stoffer som normalt ikke er ansett å være allergifremkallende.

Stoffer som det hadde vært svært nyttig om produsenten hadde måttet informere om uansett vurderinger etter regelverket.

Nyttig informasjon

Gang på gang etterlyser medier og engstelige privatpersoner informasjon om produkter. Sakene ender alt for ofte med at opplysningene ikke kan oppgis, under påskudd av at resepten er en bedriftsheimlighet og at produktet ikke inneholder helsefarlige stoffer i mengder som forbrukeren eller arbeidstakeren etter dagens regelverk har rett til å få informasjon om.

Norske myndigheter må innta en langt mer offensiv holdning over for EU når det gjelder å få utformet et regelverk som gir folk rett til informasjon om hvilke stoffer et kjemisk produkt inneholder.

Fullstendig kjemikalieinformasjon bør være et førende prinsipp for myndighetenes kjemikaliearbeid i årene som kommer.

Det må følgelig fremmes krav overfor EU om at kjemikalier skal deklarerer med alle innholdstoffer, som er et tillegg til advarselmerkingen.

Om nødvendig bør Norge kreve unntak fra EØS-avtalen!

Man kan innvende at de færreste forbrukere kan gjøre seg nytte av

komplisert kjemisk-teknisk informasjon direkte.

All erfaring tilsier derimot at vaktbikkjer gjør folk oppmerksomme når omstridte stoffer tas i bruk.

En deklarasjon av alle innholdstoffer vil på en helt annen måte gjøre det mulig for uavhengige toksikologer å danne seg et bilde over hvilke stoffer som faktisk er i bruk.

Det skal heller ikke glemmes at forbruker leser og forstår til dels kompliserte innholds-deklarasjoner på matvarer, så hvorfor ikke også la dem lese innholdet på kjemiske produkter?

Er konfidensialitet en nødvendighet?

Det er nok å vise til kosmetikklovgivningen som et eksempel på at det går an å gi forbrukeren fullstendig informasjon om alle innholdstoffer.

Her oppgir produsentene en fullstendig liste over innholdstoffene i synkende rekkefølge, og forbruker gis muligheten til å velge bort produkter som inneholder stoffer han ikke ønsker å utsette seg for. Kosmetikkbransjen var kron eksempel på en bransje der hemmelighold stod sentralt.

Sannsynligvis består den virkelige «knowhowen» i et kjemisk

produkt anno 2001 overveiende i hvordan det produseres og hvordan den riktige konsistensen oppnås.

Kosmetikkbransjen har vist seg å kunne opprettholde produktutviklingen, mens kunden får den informasjonen som er en selvfølge.

Det er ingen tvil om at resepthemmeligheter som en bærebjelke for vernet av merkevaren er passè. Deklarasjon av alle innholdstoffer, i tillegg til advarselmerking, er den beste måten å sikre forbrukere og arbeidstakere den informasjonen vi rettmessig har krav på. Så får vi heller ha en pragmatisk holdning til om innholdet oppgis i intervaller eller synkende rekkefølge eller det finnes andre løsninger.

Valget for produsenten blir så enkelt: Ingen innholdsdeklarasjon – intet salg!

Man kjøper ingen katt dersom det ikke finnes noen sekk!

Våger vi å tro på at norske miljømyndigheter taler WTO og EU midt i mot?

Kilde: Miljø strategi

Med tillatelse av:

Jan Bjerck, Media Oslo AS

Boks 151 sentrum,

0102 Oslo

Tegn abonnement på SYNDROM

Tidskrift for Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F.)

Navn _____

Adresse _____

Postnr/-sted _____

Fire utgaver i året. Abonnementspris kr 100,- pr. år.

Sendes A.L.F., Postboks 9217 Grønland, 0134 Oslo

Verdt å vite

HONNØRRABATT

50 prosent rabatt i forhold til ordinære personbilletter (enkeltbilletter).

Det blir gitt honnørrabatt til:

- personer over 67 år
- personer som mottar uførepensjon (etter folketrygdloven) med uføregrad 50 % eller mer og personer som er blinde
- ektefelle eller partner (registrert i henhold til partnerskapsloven), uansett alder, som reiser i følge med person som løser honnørbillett.

Som regel blir det gitt honnørrabatt for innenlands reiser med transportmidler som mottar offentlig støtte, uavhengig av reiseavstand.

Ordningen med honnør gjelder for: jernbane, sporvogn (trikk), T-bane/forstadsbane, bil- og båtruter, fylkes- og riksvegfergeruter. Flyruter som mottar støtte (tilskudd).

NB! Honnørrabattordningen omfatter et begrenset antall passasjer seter.

Personer som har anskaffet bil med støtte fra folketrygden har rett til 50 % rabatt på enkeltbillett for kjøretøy- og riksvegferge når bil eier er med i bilen.

Honnørbillett blir gitt mot fremvisning av gyldig legitimasjon.

Informasjonen er hentet fra brosjyre, utgitt av samferdselsdepartementet.

LEDSAGERBEVIS

Spør din kommune om de utsteder ledsagerbevis!! – mange personer med løsemiddelskade kan trenge dette.

Formålet med ledsagerbevis er å gi funksjonshemmede med behov for bistand, samme mulighet som den øvrige befolkning til å delta i samfunnet uten å måtte betale dobbel pris/inngangsbillett.

Ledsagerbeviset er en dokumentasjon på behovet for slik bistand.

Ordningen skal øke tilgjengeligheten til offentlig kultur og fritidsarrangementer. Ordningen omfatter personer med funksjonshemming av minst 2 – 3 års varighet, men kan diskuteres i det enkelte tilfellet.

Den funksjonshemmede kjøper selv ordinær billett (honnør), og vedkommende får ta med seg sin ledsager gratis.

Den funksjonshemmede velger selv hvem han/hun vil bruke som ledsager fra gang til gang, for eksempel en venn eller et familiemedlem. For å være ledsager må vedkommende være fylt 16 år.

Ledsagerbeviset kan brukes alle steder som har akseptert ordningen og hvor inngangspenger kreves, uavhengig av kommune- og fylkesgrenser. I tillegg til fylkeskommunale og kommunale arrangementer vil ordningen gjelde arrangementer hvor arrangør mottar fylkeskommunale eller kommunal støtte innenfor det frivillige kulturliv.

TRYGDEETATENS SERVICETELEFON 810 33 810

Ring 810 33 810 – 24 timer i døgnet – hver dag.

Gjennom Trygdeetatens service-telefon kan en få en kort orientering om folketrygdens ytelser, det vil si hva de kan hjelpe med, hvem de kan hjelpe, når, på hvil-

ken måte, åpningstider, utbetalingsdager og så videre. For å bruke tjenesten, må en ha en telefon med * og # tast.

Informasjonen er hentet fra brosjyre innhentet fra trygdeetat.

VOKSNE HAR RETT TIL VIDEREGÅENDE OPPLÆRING

Voksne født før 1978 som ikke tidligere har fullført videregående opplæring har rett til dette.

Du har rett til videregående opplæring som fører til studiekompetanse, yrkeskompetanse eller kompetanse på lavere nivå. Du har rett til en opplæring som er tilpasset dine behov og din livssituasjon.

Du kan få ordinær videregående opplæring hvis det er ledig plass. Du har rett til en opplæring som bygger videre på dine egne kunnskaper og erfaringer.

Du har rett til å få avkortet opplæringsløpet på bakgrunn av din egen realkompetanse.

Opplæringen er gratis. Du kjøper selv materiell og læremidler og du kan søke Statens lånekasse om stipend og/eller lån til dekning av livsopphold og materiell.

Fylkeskommunen har ansvaret for å tilby videregående opplæring for voksne.

Informasjonen er hentet fra hefte utgitt av Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet.

Hudkontakt med kjemikalier

Forskerne er svært bekymret over den risiko som avdekkes om hudkontakt med kjemikalier. Det viser seg at hudopptak er kraftig undervurdert som årsak til kjemisk helseskade. På mange arbeidsplasser hvor innsatsen har vært satt inn på å redusere forurensningen av luften, skjer den alvorligste påvirkningen via hudopptak.

Tradisjonelt har en vært mest opp-tatt av å redusere mengden som pustes inn og tas opp i kroppen via lungene. Det har derimot vært lite fokus på at kjemikalier kan gå inn i blodbanen via hudopptak.

Faktorer som påvirker hudopptak

Ren og tørr hud gir mindre hudopptak enn avfettet og tynnskrubbet hud. Svette og varme øker hudopptaket. Kommer det kjemikalier inn i hanskene, kan varmen og fuktigheten faktisk femdoble hudopptaket. Bruk aldri hanskene flere ganger om du ikke er absolutt sikker på at hendene er rene.

Kjemiske hansker finnes ikke!

Det finnes ikke kremer som erstatter bruk av hansker. Ingen barrierekremer fortjener å bli kalt «kjemisk hanske». Hvis en mekaniker smører seg inn med barriere-krem etter å ha fått olje på hendene, kan det faktisk føre til økt hudopptak. Fuktighetskremer og barrierekremer må bare brukes på ren hud.

Valg av hansker

Hansker må velges med omhu, og ut fra de kjemiske forbindelsene det skal beskyttes mot. Det må være strengt forbudt å bruke tøy hansker og lær hansker under arbeid med kjemikalier. Nettopp

fordi det er så stor forskjell på kjemikalier, må det være så stort utvalg i hanskematerialer.

Brukstid

Det er nærmest umulig å vite hvor lenge en hanske kan brukes. Endrer hanskene seg til å bli myke, harde, krympe eller svulle opp, er de nedbrutt av kjemikaliene og gir ikke lenger tilstrekkelig beskyttelse. Hansker kan også slippe igjennom kjemikalier uten at det er synlig tegn på forandring. Ved siden av at hanskene må velges ut fra type kjemikalie de skal beskytte mot – blir det viktigste rådet; Skift hansker mye oftere!

Eksempel på opptak av løsemiddel

Styren brukes som løsemiddelet til polyester. Styren er det som gir den karakteristiske plastlukten. Færre kjenner til at styren på hud fører til et kraftig hudopptak, og kan gi et veldig stort bidrag til den totale kjemiske belastningen. Eksempelvis kan en teskje (3 milliliter) med styren sølt på huden, gi samme dose som å puste 8 timer i luft med en forurensning på 50 ppm. Administrativ norm for styren er 25 ppm. Litt uoppmerksomhet fører fort til en kraftig overeksponering.

Epoksy og laminathansker

Epoksyallergi er en fryktet yrkesallergi som rammer mange men-

nesker. Allergien oppstår først og fremst ved hudkontakt. Arbeid med epoksy krever bruk av laminathansker. Laminathansker er bygd opp av ulike lag med hanskematerialer. Dette gir hanskene større spennvidde i beskyttelse. Hanskene kan virke litt uformelige og upraktiske, men det er nettopp fordi det kreves helt spesielle egenskaper for beskyttelse mot disse produktene.

Hudkontakt og astma

De siste årene er det også blitt økt oppmerksomhet på at hudkontakt med isocyanater kan gi isocyanatastma og overfølsomhet. For mange er dette ny kunnskap, og er enda et argument for å sette en stopper for bruk av isocyanater i maling.

Bruk av HMS datablad

De aller mest hudgjennomtrengelige kjemikaliene skal være merket med H (hudkontakt) i HMS-databladene. En generell regel er at løsningsmiddel som er både vann- og fettløselige har spesiell stor evne til å trenge igjennom hudbarrieren. Slike stoffer finnes i mange av boreslamstilsetningene.

Mange av opplysningene er hentet fra artikkelen «Under your skin: What you don't know about dermal exposures can make you sick» 24.05.2000.

Internettutgaven av Industrial Safety and Hygiene News www.ishn.com

Artikkelen er skrevet av Halvor Eriksten, Yrkeshygieniker og medlem av fagrådet til A.L.F.

Vi presenterer

Hans Vibe Selmer

Hans Vibe Selmer, født 09.08.42, har tatt kontakt med A.L.F og stilt seg til disposisjon for å hjelpe til som sekretær. Dette uten noen form for vederlag, kun dekning av faktiske utgifter.

Han er arbeidsmiljøskadd og har flere operasjoner bak seg, den siste nå i sommer.

Fra 20.08.02 er han blitt foreningens sekretær. Da Hans Vibe Selmer har en bred yrkesbakgrunn og utdanning bak seg, stiller han sterkt i denne jobben hør bare her:

Hans Vibe Selmer startet sin yrkeskarriere som dekksgutt på utenriksfart, deretter arbeidet han som industriarbeider, platearbeider/skipsbygging.

Han har vært organisasjonssekretær for studenttinget og studentenes fellesråd i Oslo og jobbet som personalkonsulent i «spisevognselskapet» i NSB.

Han har vært prosjektleder ved fylkesarbeidskontoret i Oslo/Akershus, kollektivleder «Renå-vangen kollektivet» Rehab. kollektiv Rendalen.

Han har vært prosjektleder vedrørende fritidsaktiviteter for funksjonshemmede under H.V.P.U-reformen og ekspedisjonsleder/guide for opplevelsesturer.

Han har også vært selvstendig næringsdrivende.

Hans Vibe Selmer har vært yrkesskade-pensjonist siden 1995.

Innimellom dette har han hatt tillitsverv i Norsk jern og metallarbeiderforbund, og vært politisk valgt for det Norske Arbeiderparti.

Som student har han tatt grunnfag historie – sosiologi – statsvitenskap, tatt LO-skolen og en rekke kurs som studieleder, verneombud, organisasjonsarbeid og landskurs.

Han har også vært deltakende på Manchester- og Genève-skolen.

Han blir fast å finne i NHF sine lokaler hver torsdag ut oktober, slik planen er nå.

Han har bopel på Fjell og har adressen 1404 Siggerud og treffes på tlf 64 86 50 20.

På besøk hos

Overlege Hans H. Tjønn

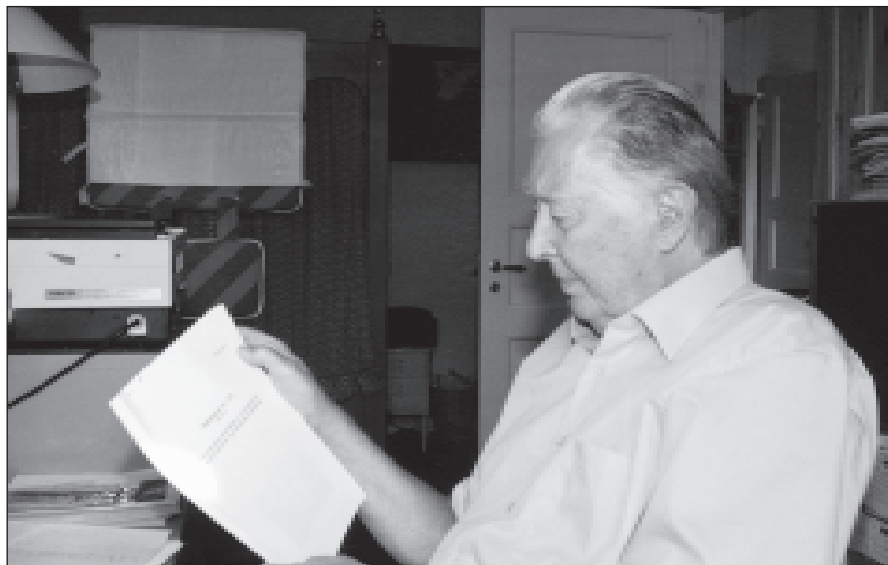
Tekst og foto: Oddvar Petersen

Jeg ringer på dørklokka merket Tjønn i Jac. Aalls gt. 58 i Oslo, presis kl. 12.00 som avtalt.

Innenfor møter jeg en høyst oppegående og munter 85-åring, med mastergrad i yrkesmedisin fra USA hengende på veggen. Tjønn innleder møtet med å fortelle at han har lagt sitt engasjement for de arbeidsmiljøskadde på hylla og bruker i dag sin energi på å barbere seg.

I 1998 bestemte jeg meg for å legge ned min privatpraksis som spesialist i yrkesmedisin. Det var mange som søkte hjelp hos meg for å få satt et korrekt navn på sine plager, fortsetter Tjønn. - Jeg har i tillegg fått så dårlig syn, slik at alt har blitt mye vanskeligere nå. Avislesing blir det heller dårlig med.

Overlege Tjønn har helhjertet, siden han gikk av som overlege i Arbeidstilsynet i 1987, brukt sin pensjonisttilværelse til å drive med det han har brent aller mest for i sin lange yrkeskarriere, nemlig arbeidsmiljø, helse og sikkerhet. Dette har gitt seg utslag i et sterkt ønske om å kunne bistå alle de yrkesaktive som hadde pådratt seg en eller annen form for sykdom eller skader i forbindelse med utøvelse av sitt daglige virke, og som søkte hans faglige kunnskaper og erfaringer for å få satt et navn på sine plager. Tjønn hadde tid til både å lytte og å arbeide med utredninger, ofte i samråd

- Man kan da ikke opprettholde et arbeidstilsyn fordi man laget et, hvis man ikke vet hva man skal gjøre, sier thv. overlege i Arbeidstilsynet, Hans H. Tjønn.

med landets fremste eksperter innen nevrologi, nevropsykologi, nevrofysiologi og arbeidsmedisin og støttet seg til spesialundersøkelser fra disse. En del av mine pasienter har slitt lenge med utredninger uten å ha kommet noen vei. Det er ikke så mange spesialister i Norge dessverre, sier Tjønn.

I alt for mange tilfeller viser det seg at utredninger av pasienter, utført av ikke kvalifiserte «spesialister» innenfor yrkesmedisin og nevropsykologi er både feilaktige og mangelfulle og det er ikke så uvanlig at man sitter igjen med en diagnose som betegner tilstanden som en ren psykisk lidelse eller alkoholisme. Hva er årsaken til dette?

Standarden på norske arbeidsmedisinere har til enhver tid vært usedvanlig dårlig, sier Tjønn med

en oppgitt stemme. De aller, aller fleste leger med såkalt spesialkompetanse i arbeidsmedisin har aldri utredet en pasient under kyndig veiledning, så derfor har vi den tilstanden blant en del spesialister i dag, fortsetter Tjønn - og for å presisere hva han mener, sier han videre: - Det kan sammenlignes med å utdanne en kirurg over salongbordet. Ved å fortelle ham at om noen brenner beinet, så må han operere.

Dette er spesielt tragisk og uholdbart for de pasientene som har en yrkesbetinget skade eller sykdom. De vil aldri få sin diagnose godkjent som yrkesskade, verken av RTV eller noen forsikringsordning. Det kan bety økonomisk ruin for den det gjelder og hans familie. Et annet problem som kan oppstå ved feildiagnose er det at hvis en diagnose først er gitt og ført inn i sykejournalen, kan det

være vanskelig å endre den i et-tertidd.

Som et annet eksempel på hvor ille det er, kan jeg nevne at en professor som også er leder av et yrkeshygienisk institutt, aldri har meldt en yrkesskade til Arbeidstilsynet. Vet du hvorfor fortsetter Tjønn, - han har aldri funnet noen yrkesskade å melde???

Jeg vet at du, etter at du ble pensjonert fra Arbeidstilsynet, har lagt ned et stort og enestående arbeide for å hjelpe de som hadde kommet skjevt ut med sine diagnoser. Hvor mange har du hjulpet med å få satt et navn på sine plager?

Tjønn tenker noen sekunder, finner regner i hodet og svarer stolt, noe han har virkelig god grunn til.

- Det er vel ca. 2600 pasienter, vesentlig yrkesbetinget. 2000 av dem gjelder plager grunnet eksponering av løsemidler. Det er jo også noen blant mine pasienter som ikke har fått spesifikke diagnoser legger han til.

Det har vel blitt noen opptredener som sakkyndig i retten også?

- 84 saker alt i alt sier Tjønn resolutt, uten å nøle.

Du har jo arbeidet som overlege i Arbeidstilsynet i mange år. Hvordan ser du på tilsynets rolle i dag og da spesielt etter den nedslående rapporten fra Riksrevisjonen som omhandler bruk og kontroll av helseskadelige stoffer i yrkessammenheng?

- Skal jeg si noe om det da, undrer Tjønn.

Det virker som om det er vanskelig å føre helse og sykdomsstatistikker. Skulle ikke tro det, nå når vi har alt på data. Jeg mener at den tid vi hadde bare kulepenn, var statistikken bedre.

Man kan da ikke opprettholde et arbeidstilsyn fordi man laget et, hvis man ikke vet hva man skal gjøre, fortsetter Tjønn.

- Man må tilknytte seg fagkyndig ekspertise. Det er en gal modell at ekspertisen (inspektørene) kommer fra klubben og LO. De har ikke forutsetninger for å forstå hva det står på boksene engang, sier Tjønn med en stram mine. Så kommer smilet frem og han fortsetter.

- Modellen for Arbeidstilsynet fra 1892 er ubrukbar i dag. Det er gått ut på dato. For å si det på en annen måte, det er å sammenlikne med det å drive ambulansetjeneste med base i Bodø og bruke hestedrosje til å hente en pasient på Røst.

Hvordan mener du at Arbeidstilsynet burde vært organisert for å kunne utføre sine oppgaver bedre?

- Arbeidstilsynet burde i dag være en faginstitusjon, fristillet fra arbeidsgiverforeningen og LO.

Det primære må være å skaffe seg oversikt og å ajourføre forekomster av sykdommer, skader og dødsfall som skyldes arbeidsmiljøet. Statistikkene bør danne grunnlag for prioriteringer av Arbeidstilsynets oppgaver, sier Tjønn bestemt.

- For eksempel hvis det viser seg at kreft er et resultat av bruk av et

bestemt stoff, må stoffet fjernes og erstattes.

Overlege Tjønn tenker, så utbryter han: - Jeg tror dette holder. Jeg har jo fått sagt min mening. Må passe meg så jeg ikke sier for mye, legger han til. Det er jo min tidligere arbeidsgiver jeg snakker om.

Tiden er i ferd med å løpe fra oss, så jeg sier takk og på gjensyn til en herre det lyser respekt og autoritet av.

I det jeg kommer ut i sommervarmen tenker jeg: - For alt jeg vet, kan det jo være mange som er enige med Overlege Hans H. Tjønn.

Å være STERK

Å være sterk er ikke

- å løpe raskest
- å hoppe lengst
- eller løfte tyngst

Å være sterk er ikke

- alltid å vinne
- alltid å ha rett eller
- alltid å vite best

Å være sterk er å

- se lyset når det er som mørkest
- slåss for noe men tror på
- selv om man ikke har flere krefter igjen
- se sannheten i øynene
- selv om den er hard . . .

Ukjent

ASPOAS

- oppbevaringssystem for løsemidler, maling og brannfarlige væsker ol.

ASPOAS er det oppbevaringssystem med trykkløst innluftsystem, og firealarmer og er konstruert for å oppbevare løsemidler, maling og brannfarlige væsker i henhold til de strenge kravene til oppbevaring av slike stoffer. ASPOAS-systemet er konstruert i henhold til de strenge kravene til oppbevaring av slike stoffer og har en kapasitet på opptil 100 liter. ASPOAS-systemet er konstruert i henhold til de strenge kravene til oppbevaring av slike stoffer og har en kapasitet på opptil 100 liter. ASPOAS-systemet er konstruert i henhold til de strenge kravene til oppbevaring av slike stoffer og har en kapasitet på opptil 100 liter.

ASPO A.S, Postboks 5072, 4004 Stavanger Tlf: 99 15 35 37
Epost: aspoas@online.no Internett: www.aspoas.com

A.L.F. lokallag og kontaktpersoner

Østfold lag av A.L.F

Leder Rolf Hansen
Carl Sibberns vei 7 A, 1598 Moss
Telefon: (p) 69 25 48 36

Oslo lag av A.L.F

Leder Eldbjørg Juvik
Edv. Munchs vei 59, 1063 Oslo
Telefon: (p) 22 32 00 13

Akershus lag av A.L.F

Leder Tor Ole Larsen
Fetveien 290, 1900 Fetsund
Telefon: (p) 63 88 44 98

Hedmark lag av A.L.F

Leder Hermod Telebond
Parkveien 46, 2335 Stange
Telefon: (p) 62 57 17 11

Oppland lag av A.L.F

Leder Tove Kalbakken
Austadfeltvn 130, 2838 Snertingdal
Telefon: (p) 61 18 32 99

Buskerud lag av A.L.F

Leder Jan Arne Dammen
Revefaret 47, 3033 Drammen
Telefon: (p) 32 88 55 07
Mobil: 90 59 31 53
Epost: arnedamm@online.no

Vestfold lag av A.L.F

Leder William Leonhardsen
Ferjegata 5, 3187 Horten
Telefon: (p) 33 04 42 10

Telemark lag av A.L.F

Leder John Andrén
Porsgrunnsvegen 19 A, 3730 Skien
Telefon: (p) 35 52 12 83

Aust-Agder lag av A.L.F

Leder Jens Olav Solli
Gml. Sandvigsvei 21
4816 Kolbjørnsvik
Telefon: (p) 37 01 11 25
Mobil: 90 60 12 33

Vest-Agder lag av A.L.F

Leder Lars Kristian Hille
Postboks 168, 4502 Mandal
Telefon: (p) 38 26 11 65

Rogaland lag av A.L.F

Leder Jenny T. Hadland
Brekken, 4360 Varhaug
Telefon: (p) 51 43 06 25

Hordaland lag av A.L.F

Leder Roald Fønnes
Øyjordsveien 71, 5038 Bergen
Telefon: (p) 55 33 09 30

Møre og Romsdal lag av A.L.F

Leder Frode Steen Gunstensen
Moen, 6440 Elnesvågen
Telefon: (p) 71 26 50 82

Sør-Trøndelag lag av A.L.F

Leder Grethe Lian
Postboks 3520
7419 TRONDHEIM
Telefon: (p) 73 52 81 23

Nord-Trøndelag lag av A.L.F

Leder Bjørg Ø. Mostad
Myraveien 6, 7710 Sparbu
Telefon: (p) 74 14 35 11

Nordland

Norges Handikapforbund
Nordland
Sjøgata 15, 8006 Bodø
Telefon: 75 69 12 00

Troms lag av A.L.F

Leder Leif G. Morland
Venusveien 40, 9024 Tomasjord
Telefon: (p) 77 63 95 96
Internettadr.: www.mamut.com/troms

Finnmark

Norges Handikapforbund
Postboks 332, 9615 Hammerfest
Telefon: 78 41 70 88